

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 18

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. – Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Αἱ περὶ τόκου ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς Γραμματείας καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία τῆς Α.Γ. καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. – Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Γ' «Ἐξουσία εἰς οἰκοδομήν». – Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. – Πρεσβ. Δημητρίου Βασιλειάδη, Ἡ ποιμαντικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κροντοάνδης. – Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας. – Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ἡ «λειτουργία» τοῦ Ὁρθοδόξου Πληρώματος τῆς Λευκάδος τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1331-1797). – Ἱερομονάχου Κοσμᾶ, Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα σήμερα. – Θεοδώρου Ι. Ψαριώτη, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, τὸ πράσινο καὶ ἡ θεία λειτουργία. – Φς, Τὸ βιβλίο. – Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Δεκαπενθήμερο Περιοδικό

Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθῆναι
Τηλ. καὶ Fax 7218308

Ἐκδότης - Διευθυντῆς
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΙΓ'

Ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στὸν «Λόγον εἰς τὸν Ποιμένα» τονίζει ὅτι ὁ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς τοῦ πνευματικὸς πατῆρ ἢ ἡγούμενος μοναχῶν ὁμοιάζει πρὸς βασιλέα, «ὄν περικυκλοῦσιν ὡς σοφαὶ μέλισσαι ἢ καλὴ συνοδία καὶ συνάθροισις (τῶν ἀδελφῶν) καὶ ὡς (ἀπὸ στόματος) Θεοῦ τῶν αὐτοῦ λόγων καὶ προσταγμάτων ἀκούουσιν» (Αὐτ., σ. 401). Πρέπει νὰ ἀφήνῃ κληρονομιά στὰ πνευματικά του τέκνα «πίστιν ἀπαθῆ καὶ δόγματα εὐσεβῆ» (Αὐτ., σ. 402).

Ὁ καλὸς ποιμὴν ὡς «ψυχὴ, διὰ καθαρότητος ἐνωθεῖσα Θεῷ, λόγου ἑτέρου πρὸς διδαχὴν οὐ δεηθήσεται (δὲν θὰ χρειασθῆ), τὸν αἰδίων Λόγον μυσταγωγὸν καὶ ὁδηγὸν καὶ φωτισμὸν ἐν ἑαυτῇ ἢ μακαρία φέρουσα» (Αὐτ., σ. 403).

Ὁ «Λόγος εἰς τὸν Ποιμένα» καταλήγει μὲ τὸ ἐξῆς ὑπέροχο ἐγκώμιο, ποὺ σὲ δεύτερο πρόσωπο, ἀπευθύνεται ὄχι μόνον στὸν ἀποδέκτη τοῦ «Λόγου» αὐτοῦ, ἀλλὰ σὲ κάθε γνήσιο Χριστιανὸ Πνευματικὸ Πατέρα ἢ Ἠγούμενο ἢ Ἐκκλησιαστικὸν Ἠγέτη, ὁ ὁποῖος ζῆ «ἐν Χριστῷ» καὶ συμμετέχει στὴν μυστικὴ ζωὴ τοῦ Σωτήρος. Παρουσιάζομε τὸ ἐγκώμιο αὐτὸ στὴν νεοελληνικὴ ἀπόδοσι: «Ἀνέβηκες στὴν Ἱερουσαλήμ, ἢ ὅποια εἶναι ἡ ὄρασις τῆς τελείας εἰρήνης τῶν ψυχῶν» βλέπεις τὸν Χριστόν, τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης» συγκακοπαθεῖς ὡς καλὸς στρατιώτης (Β' Τιμ. β' 3): συσταυρώνεσαι... Συνθάπτεσαι καὶ συγκατέρχεσαι στὸν Ἄδη, στὸ βάθος δηλαδὴ τῆς Θεολογίας καὶ τῶν ἀρρήτων μυστηρίων. Ἀλείφουσαι ἀπὸ τῆς ἀρετῆς μὲ μῦρα καὶ ἀποπνέεις εὐωδίαν... ἀνασταίνεσαι καὶ σὺ τριήμερος... μετὰ τὴ νίκη τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος' ἢ καὶ μετὰ τὴν κάθαρσι τρόπον τινὰ τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τοῦ πάθους (τοῦ ἐπιθυμητικοῦ), τοῦ θυμοῦ (συναίσθηματικοῦ) καὶ τοῦ λογιστικοῦ (διανοητικοῦ). Ἐρχεσαι πάνω στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν..., γιὰ τὸ ὅποιο ἕνας καλὸς δρομεὺς κελαηδοῦσε καὶ ἔλεγε: "Ὁρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις" (Ψαλμ. 94' 18)... Ἐφθασες στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους... Εἶδες μπροστὰ σου στηριγμένη (στὸν οὐρανὸ) τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν... Ἐτρεξες, ἀνέδραμες, ἀννυψώθηκες... Ἐχεις

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ*

Του Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Συνεχίζων την διδασκαλίαν Αὐτοῦ ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ Λουκᾶ 6, 35, ἐντέλλεται τοῖς πιστοῖς ὁπαδοῖς Του, ὅπως δανειζωσιν οὐ μόνον τοὺς φίλους, ἀλλὰ κυρίως καὶ μάλιστα τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν μὴ ἐλπίζοντες οὐδὲν ὡς ἀνταπόδοσιν ἐξ αὐτῶν, ὑποσχόμενος εἰς τούτους δαψιλῆ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνταμοιβήν: «πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν» καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανεῖζετε μηδὲν ἐλπίζοντες» καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαριστοὺς καὶ πονηροὺς»⁸⁹.

Οὕτω καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη διὰ τοῦ θεμελιωτοῦ Αὐτῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατηγορηματικῶς ἀποφαινομένη ἐπὶ τοῦ λίαν ἀκανθώδους θέματος τοῦ τόκου, ἀνεπιφυλάκτως καταδικάζει τὸν ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸν χρημάτων, ὡς ἄκρως ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διδασκαλίας. Τούτου ἕνεκα ἀκριβῶς, οὐ μόνον ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ, ἀλλὰ καὶ οἱ θεοκλήρυκες Ἀπόστολοι ἐπικρίνουν δριμύτητα τὸ καθεστῶς τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, τασσόμενοι ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης⁹⁰.

Ὅθεν ἡ ἐπαίσχυντος τοκοληψία, ἥτις κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἔχει, ὡς μὴ ὄφειλε, λάβει λίαν ἐπικινδύνους διαστάσεις, οὐδὲν ἔρεισμα δύναται

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 307 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

φθάσει σὴν κορυφῇ τῆς ὀσίας Κλίμακος, ἀφοῦ ἐνώθηκες μὲ τὴν ἀγάπην ἢ δὲ ἀγάπη εἶναι ὁ Θεὸς (Α' Ἰωάν. δ' 8) (Αὐτ., σσ. 406-408, ἀπὸ ὅπου πήραμε καὶ τὴν νεοελληνικὴ ἀπόδοσιν, τὴν ὁποία σὲ μερικὰ σημεῖα τροποποιήσαμε πολὺ λίγο).

Συμφώνως πρὸς τὴν ὠραία αὐτὴ Χριστοκεντρικὴ περικοπή, ἡ πεμπτουσία τῆς ἀναβάσεως σὴν οὐρανία «Κλίμακα», τὴν ὁποία προβάλλει ὁ ὀσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, εἶναι ἡ «μέθεξις» τῆς μυστικῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία «μέθεξις» ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἶχε προβάλλει μὲ τοὺς ἐξῆς ἐπιγραμματικούς λόγους: «Χριστῷ συνταφῆναί με δεῖ, Χριστῷ συναναστῆναι, συγκληρονομήσαι Χριστῷ» (Migne Ἐ.Π. 35,785).

(Τέλος)

νὰ ἔχη ἐπὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ἡ ὁποία τούναντίον ἀπεριφράστως καταδικάζει τὸ ἐπάρατον τοῦτο καθεστῶς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὑφ' οὗ κατατρέχονται οἱ οικονομικῶς ἀσθενεῖς. Διὰ τοὺς καταπιεστὰς καὶ ἐκμεταλλευστὰς τῶν πτωχῶν καὶ πασχόντων ἢ γνώμη τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἐκπεφρασμένη. Τοὺς ὑπὸ τοιοῦτου πάθους κατεχομένους, ἤτοι τοὺς τοκογλύφους, ἀναμένει ἡ αἰώνιος τιμωρία καὶ καταδίκη, ἐνῶ τοὺς ἐλεήμονας καὶ δανειζοντας ἀνεπιστρεπτὶ «ὁ Κύριος τῆς δόξης»⁹¹ θὰ ἀμείψῃ γενναίως καὶ θὰ ἀναδείξῃ «υἱοὺς ὑψίστους»⁹².

Δ. Η ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Καὶ οἱ Πατέρες καὶ οἱ Συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας καὶ Σύνοδοι Οἰκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱεράς Βίβλου ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον περὶ τόκου καὶ τοκοληψίας διδασκαλίαν, δι' ἧς ἀποδοκιμάζουσι τὴν ἐπαίσχυντον ἀπότισιν τόκων δι' οἰονδήποτε χρέος. Κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία διαφορὰ ὑφίσταται μεταξὺ τόκου καὶ τοκοληψίας, δι' ὃ καὶ ἀπεδοκίμαζον τὴν λήψιν τόκων οὐ μόνον ὑπερμέτρων, ἀλλὰ καὶ μετρίων. Ἀλλὰ δυστυχῶς, οὔτε τὸ κατὰ τοῦ τόκου ἔντονον κήρυγμα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων ἔτυχε ἀπανταχοῦ προθύμου ἀποδοχῆς οὔτε ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπαγόρευσις γενικῆς ἐφαρμογῆς. Φαίνεται ὅτι τινὲς τῶν κληρικῶν ἐδάνειζον χρήματα ἐπὶ τόκῳ τοῦτο περιελθὸν εἰς γνώσιν τῆς Ἐκκλησίας ἠπειλήσεν αὐστηροτάτας κυρώσεις καὶ ποινὰς κατὰ τῶν κληρικῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐπιλήσμονες τῆς ὑψίστης ἀποστολῆς αὐτῶν, μετῆρχοντο τὸ ἐπαχθὲς ἐπάγγελμα τοῦ τοκιστοῦ ἐπὶ τῷ τέλει θησαυρισμοῦ, οὐδὲν ὁμως μέτρον ἔλαβε κατὰ τῶν λαϊκῶν, οἵτινες ἐντόκως ἐδάνειζον⁹³. Αἱ ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδοι Α' καὶ Στ' ἀποφαίνονται ὅτι ἡ λήψις τόκου καὶ παρὰ τῶν λαϊκῶν ἀποτελεῖ πρᾶξιν αὐτόχρημα ἐπίμεμπτον.

Ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (150-213) ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Παιδαγωγός» παραθέτει παράγραφον ἐκ τοῦ ἱεροῦ βιβλίου τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ, ἥτις ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ὅστις οὐδέποτε δανεῖζει ἐπὶ τό-

κω, ἀλλὰ τὸναντίον προσφέρει δωρεὰν ἄρτον εἰς τὸν πεινῶντα καὶ ἔνδυμα εἰς τὸν γυμνόν: «... καὶ ἄνθρωπον οὐ μὴ καταδυναστεύσῃ, ἐνεχυριασμὸν ὀφείλοντος ἀποδώσει καὶ ἄρπαγμα οὐχ ἄρπάσει, τὸν ἄρτον αὐτοῦ τῷ πεινῶντι δώσει καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει καὶ πλεόνασμα οὐ λήφεται, καὶ ἐξ ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ κριμα δίκαιον ποιήσει ἀνὰ μέσον ἀνδρῶς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς προστάγμασί μου πεπόρευται καὶ τὰ δικαιώματά μου πεφύλακται τοῦ ποιῆσαι αὐτὰ» δίκαιος οὗτός ἐστι, ζωὴ ζήσεται, λέγει Κύριος (Ἰεζεκιήλ 18, 4-9). Ταῦτα ὑποτύπωσιν Χριστιανῶν περιέχει πολιτείας καὶ προτροπὴν ἀξιόλογον εἰς μακάριον βίον, γέρας εὐζωίας, ζωὴν αἰώνιον»⁹⁴. Ὁ οὕτως ζῶν καὶ πολιτευόμενος Χριστιανός, κατὰ τὸν εἰρημένον Ἐκκλησιαστικὸν ἄνδρα, θὰ ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα Χριστιανοῦ, ὅστις ὡς γέρας τῆς πιστῆς τῶν θείων ἐντολῶν ἐφαρμογῆς θὰ ἔχη τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Καὶ ἕτερος ἐκκλησιαστικὸς Συγγραφεὺς, Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου (265-340), ὁ Πατὴρ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, σχολιάζων τὴν ρῆσιν τοῦ ψαλμοῦ: «Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν»⁹⁵, καθ' ἣν ὁ Προφητὰναξ Συγγραφεὺς ἐγκωμιάζει τὸν δίκαιον, ὅστις συστηματικῶς ἀπέχει πάσης ἐκμεταλλεύσεως εἰς βάρος τοῦ πτωχοῦ, οὐδὲ δανείζει ἐντόκως καὶ δὲν δωροδοκεῖται, σημειοῖ τὰ ἐξῆς ἀξιόλογα: «Ἐπειδὴ συμβαίνει ποτὲ μετὰ πάντα τὰ κατηριθμημένα κατορθώματα σκάσειν τινὰ καὶ νοσεῖν περὶ δωροδοκίας καὶ τόκου, καὶ ταύτην προσθεραπεύει τὴν νόσον. Ὁ γὰρ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἔνεκεν, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας τοῦτο πράττων, δίδωμι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ τὴν ἀμοιβὴν παρὰ ἀνθρώπων λαβεῖν· ἑαυτῷ δὲ ταμειούμενος ὡσπερ ἐν θησαυρῷ καὶ αὐτῷ φυλάττων εἰς τὴν μέλλουσαν τῷ Θεῷ ἀνταπόδοσιν· «Καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβε». Τιμὴν μὲν γὰρ τάχα προσοῖτο [προσοίσοιτο] τὴν ἄλυσον καὶ ἀβλαβὴ τοῖς τιμῶσιν ὑποκειμένης δὲ αἰτίας ἐφ' ἑτέρου βλάβη, εἴ ποτε δέξαιτο δῶρα, παντάπασιν ἀνέτροψε τὰ προλεχθέντα»⁹⁶.

Τόσον ὁ ἱερὸς ψαλμοδὸς ὅσον καὶ ὁ σχολιαστὴς Εὐσέβιος καταφέρονται κατὰ τοῦ τόκου καὶ τῆς δωροδοκίας, δύο κακῶν ἀνεπανορθώτως διαφθειρόντων τὰς συνειδήσεις. Καὶ τῷ ὄντι ἡ τοκοληψία καὶ ἡ δωροδοκία⁹⁷, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦσι τὴν ξυνωρίδα ἐκείνην τῶν παμμεγίστων κοινωνικῶν κακῶν, ἅτινα ἀσφαλῶς προπαρρασκευάζουν

τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν Κοινωνιῶν. Τούτου ἕνεκα πᾶσα εὐνομουμένη πολιτεία δρακόντεια μέτρα λαμβάνει πρὸς καταστολὴν τούτων, ἐπιβάλλει δὲ αὐστηροτάτας κυρώσεις εἰς τοὺς παραβάτας. Ἦδη ὁ νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν Σόλων (639-559 π.Χ.) διὰ τῆς μνημειώδους νομοθεσίας του ἐκείνης λαμβάνει αὐστηρότατα μέτρα κατὰ τοῦ ἐπαισχύντου κακοῦ τῆς δωροδοκίας, ἐπιβάλλει δὲ εἰς τοὺς ὑποπίπτοντας εἰς τὸ μέγα τοῦτο κοινωνικὸν παράπτωμα τὰς ποινὰς τῆς ἀτιμίας, τοῦ θανάτου καὶ εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ δεκαπλοῦ τῶν ὄσων ἐδωροδοκῆθη: «Τοὺς δωροδοκοῦντας ἢ θανάτῳ ζημιουῖσθαι, ἢ δεκαπλοῦν τοῦ ἐξ ἀρχῆς λήμματος ἐκτίνειν»⁹⁸.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ὑπερηκόντισαν εἰς ἀποδοκιμασίαν καὶ καταδίκην τῆς ἐπαισχύντου τοκοληψίας, ἦσαν οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς κλασσικῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιότητος. Ὑπὸ τῶν Πατέρων τούτων οὐ μόνον ἡ τοκοληψία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀπλοῦς τόκος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱερᾶς Βίβλου, καταπολεμεῖται⁹⁹. Οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς Ἐκκλησίας ἐκτοξεύουν δριμυτάτους κατὰ τῶν τοκίζόντων λόγους.

(Συνεχίζεται)

89. Λουκᾶ, 6,35.

90. Ματθαίου, 13,22. 23,13,25. Λουκᾶ, 6,24. 11,46. 12,20. Μάρκου, 10,23,25. Ἰακώβου, 5,1. Α' Τιμοθέου, 1,6,9.

91. Α' Κορινθίους, 2,8.

92. Λουκᾶ, 6,35.

93. Εἰς τοὺς Κληρικοὺς τὸ ἐντοκον δάνειον ἀπηγόρευσε ἐπὶ στερήσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ καθαιρέσεως ἢ ἐν Ἀρελάτῃ Σύνοδος τοῦ ἔτους 314 καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ Πρώτῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος τοῦ ἔτους 325, ἥτις διὰ τοῦ ΙΖ' αὐτῆς κανόνος ἠπειλήσει καθαιρέσειν κατὰ τῶν τόκων λαμβανόντων Κληρικῶν, συνωδᾶ τῷ Θεῷ γράμματι: «Τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις αὐτῷ (τῷ ἀδελφῷ) ἐπὶ τόκῳ...». (Λευϊτικόν, 25,37). Βλ. καὶ Βασιλείου Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἐκδόσεις Β', σελ. 96, Ἀθήναι, 1959.

94. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγὸς Α', Χ, Β.Ε.Π., σελ. 124, τόμος Ζ', Ἀθήναι, 1956.

95. Ψαλμός, 14,5.

96. Εὐσεβίου Καισαρείας, Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμούς, Ψαλμὸς 14,5. Β.Ε.Π., τόμος ΚΑ', σελ. 59-60, Ἀθήναι, 1959.

97. Βλ. καὶ Ἐπισκόπου Ἀντωνίου Γ. Κόμπου, Μητροπολίτου Σισσανίου καὶ Σιατίστης, Περὶ Δωροδοκίας, [Ἀνάπτυον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 60 (1977), σελ. 227, Θεσσαλονίκη, 1977].

98. Σόλωνος, Βιβλίον πρῶτον, ἄρθρα 289,290. Περὶ Αἰσχίνην, κατὰ Τιμ. 86-88. Δημοσθένην, Κατὰ Στεφ. Β' 26. Καὶ Δείναρχον, Κατὰ Δημοσθένους (1-114), κατ' Ἀριστογείτονος (1-26) καὶ κατὰ Φιλοκλέους (1-22).

99. Δευτερονομίου, 15,8: «ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου αὐτῷ καὶ δάνειον δανείεις αὐτῷ ὅσον ἐπιδέεται, καθότι ἐνδεεῖται». Περὶ καὶ Λουκᾶ, 6,35.

Γ' «ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΙΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ»

Του Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

δ) Ὁ θετικὸς καὶ δημιουργικὸς χαρακτήρας τοῦ θείου λόγου: Τὸ νὰ γκρεμίζει, νὰ κατεδαφίζει καὶ νὰ ἀνατινάσσει κανεὶς ἓνα κτίσμα εἶναι εὐκόλο πράγμα. Δύσκολο, ἐπίπονο καὶ ἐπιμοχθο εἶναι τὸ ἔργο τῆς οἰκοδόμησης: νὰ ἀνοίγεις θεμέλια, νὰ κτίζεις ἓνα οἰκοδόμημα ἢ νὰ στήνεις μιὰ γέφυρα, νὰ λαξεύεις τὶς πέτρες καὶ ἔπειτα νὰ τὶς τοποθετεῖς τὴ μία πάνω στὴν ἄλλη, ὅπως εἴπαμε.

Μερικοὶ λειτουργοὶ τοῦ θείου λόγου ποὺ ἀρέσκονται σὲ ἐπιτιμητικὰ καὶ ἐλεγκτικὰ κηρύγματα, γιὰ βιβλική τους κάλυψη ἀναφέρονται, συνήθως, στὸ χωρίο τοῦ Παύλου «τὰ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν... πρὸς καθαιρέσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ» (Β' Κορ. ι' 4-5). Ὁ Ἀπόστολος ὅμως ἐδῶ ἀναφέρεται ἀκριβῶς στὸ ἀντίθετο: στὸ γεγονός δηλαδὴ ὅτι μερικοὶ ἀντίπαλοί του χρησιμοποιοῦσαν ἀναγκαστικὰ καὶ ἐξουσιαστικὰ μέσα, τὴ βία κυρίως, γιὰ νὰ ἐλκύσουν ὀπαδοὺς. Καὶ ὑπαινίσσεται ἀσφαλῶς, ὅτι οἱ γνήσιοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας μόνο πνευματικὰ ὄπλα καὶ μέσα πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν⁴.

Ὁ θετικὸς καὶ δημιουργικὸς χαρακτήρας τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος προϋποθέτει συνεχὴ καὶ μακροχρόνιο προσπάθεια. Δὲν κτίζει κανεὶς σπῆτι ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Αὐτὴ τὴν ἐννοια, ἄλλωστε, ἔχει καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, γιὰ τοὺς πιστοὺς, ὅτι «κατέχουσι τὸν λόγον καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ» (Λουκ. η' 15).

Ἐνας ἱεροκλήρῳξ παραπονιόταν ὅτι τὰ κηρύγματά του δὲν εἶχαν ἀποτελέσματα. Κάποτε ἔτυχε νὰ περνᾶ ἀπὸ ἓνα δρόμο, ὅπου οἱ ἐργάτες, γονατιστοὶ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἔσπαζαν λιθάρια, γιὰ τὴν ἐπίστροφή τοῦ δρόμου. Τότε ἄκουσε μιὰ φωνὴ μέσα του ποὺ τοῦ ἔλεγε:

—Οἱ ἀνθρώπινες ψυχὲς εἶναι σὰν τὶς πέτρες. Δὲν σπάζουν παρὰ μόνο μὲ τὰ γόνατα...

Τὸ νόημα ἦταν ὅτι ἡ οἰκοδομὴ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἔργο καὶ καρπὸς προσευχῆς, ἔργο δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ Θεός, σὲ μιὰ ἀποκάλυψη ποὺ ἔκανε στὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ, ἀναφέρει ὅτι ἡ καρδιὰ τῶν μεταπτωτικῶν ἀνθρώπων εἶναι «λίθινη» καὶ ὅτι ἢ βαρὶὰ αὐτὴ «καρδιοπάθεια» θεραπεύεται μόνο μὲ χειρουργικὴ ἐπέμβαση, μὲ μιὰ... «μεταμόσχευση καρδίας». Στὴ συνέχεια, μάλιστα, τῆς προφητείας αὐτῆς, ὁ Θεὸς δηλώνει, ὅτι τὴ «μεταμόσχευση» αὐτὴ τὴν κάνει ὁ Ἴδιος: «Δώσω αὐτοῖς καρδίαν ἐτέραν καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω αὐτοῖς καὶ ἐκοπάσω τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην» (ια' 19).

Οἱ λειτουργοί, λοιπόν, τοῦ θείου λόγου, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν ὅτι οἱ «λίθινες καρδιές» δὲν σμιλεύονται καί, πολὺ περισσότερο, δὲν σπάζουν μόνο μὲ ἀνθρώπινα μέσα. Χρειάζεται ἢ χάρις καὶ ἢ δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ εἶναι ἰκανὴ νὰ σμιλεύσει, νὰ θραύσει ἢ καὶ νὰ ἀντικαταστήσει τὶς λίθινες καρδιές τῶν ἀνθρώπων.

4. Βλ. Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα Ἐπιστολῶν, τ. 1, σελ. 517. Ὅταν ἡμασταν νέοι, τραγουδοῦσαμε μὲ πολὺ ζήλο τὸ ἀγωνιστικὸ τραγοῦδι τοῦ Γ. Βερίτη «Οἱ οἰκοδόμοι», τὸ ὁποῖο ὁ θεολόγος ἐκεῖνος ποιητὴς εἶχε ἐμπνευθεῖ ἀπὸ τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ προφήτου Ἰερεμίου: «Ἰδοὺ καθέστακά σε σήμερον... ἐκρίζουν καὶ καταστρεφθεῖν καὶ ἀπολλύειν καὶ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφτενεῖν» (α' 10). Ὁ ποιητὴς, ἔχοντας ὡς γενικὸ σκοπὸ τῶν ποιημάτων του νὰ ἐμπνεύσει τοὺς νέους τὸ ἀγωνιστικὸ καὶ ἠρωϊκὸ στοιχεῖο, ἀρχίζει τὸ σχετικὸ ποίημα μὲ μιὰ μεγαλόστομη διακήρυξη, τὴν ὁποία ἔβαζε στὸ στόμα τῶν χριστιανῶν νέων: «Εἴμασ' ἐμεῖς τῆς νέας ζωῆς, οἱ ἀληθινοὶ τῆς οἰκοδόμου, ξεροζωτὲς καὶ φυτευτὲς!» Ὅσοι βέβαια εἶχαν βιβλικὴ καὶ θεολογικὴ παιδεία ἐνέκριναν μὲ ἐνθουσιασμὸ τὸ τραγοῦδι αὐτό. Ὁ πολὺς ὅμως κόσμος ἄκουγε μὲ κάποια ἐπιφύλαξη τὰ μεγάλα αὐτὰ λόγια...

Ἄν θέλεις νὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ ραδιοκύματα, ἐνίσχυσε τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς, τὸν 89,4 FM STEREO. Ἀριθμὸς λογαριασμοῦ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς: 146/558090-03.

ΧΑΡΙΣΤΕ ΣΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΓΑΠΑΤΕ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 309 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

559. Κατὰ τὴν μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου (23 Ὀκτωβρίου) δὲν θὰ ἦταν προτιμότερο ἀντὶ νὰ διαβάζεται ὁ ἀποστολος Γαλάτ. α' 11-19 νὰ διαβάζεται μιὰ περικοπή ἀπὸ τὴν καθολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου; (Ἐρώτηση π. Κ. Π.).

Γιὰ τὸ θέμα τῶν περικοπῶν τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν εὐαγγελίων, ποὺ ἀναγινώσκονται κατὰ τὴν θεία λειτουργία, γράψαμε ἀναλυτικῶς στὴν ἀπάντηση στὴν ὑπ' ἀριθμ. 449 ἐρώτηση. Ἡ ἀνωτέρω ἀποστολικὴ περικοπή (Γαλάτ. α' 11-19) διαβάζεται κατὰ τὴν μνήμη τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου γιατί στὸν στίχο 19 γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι δὲν εἶδε κατὰ τὴν ἀνάβασή του στὰ Ἱεροσόλυμα ἄλλον ἀπόστολο, παρὰ μόνον «Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου». Ἡ ἐπιλογή ἐγίνε κατὰ τὰ κριτήρια ποὺ εἶδαμε τότε, κατὰ τὰ ὁποῖα στίς μνημεις προσώπων ποὺ μνημονεύονται στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀρκοῦσε ἔστω καὶ μόνον ἡ μνεία τοῦ ὀνόματός τους γιὰ νὰ προκριθεῖ ἡ περικοπή ἐκεῖνη. Καὶ ἂν μὲν ὁ Ἰάκωβος δὲν εἶχε στὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης δικό του κείμενο, τὴν καθολικὴ του ἐπιστολή, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἡ προτίμηση τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς ἀποτελοῦσε μιὰ ἀνεκτὴ λύση ἀνάγκης. Ὅταν ὅμως ὑπάρχει στὸν κανόνα τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἱερὸ κείμενο, ἡ καθολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, τότε δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ βρεῖ κανεὶς μιὰ ἀποδεκτὴ αἰτιολογία. Καὶ τοῦτο μάλιστα, ἀφοῦ στὴν παράλληλη ἀκριβῶς μνήμη τοῦ ἀποστόλου Ἰούδα τοῦ Ἀδελφοθέου (19 Ἰουνίου) ὀρίζεται ὡς ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα ἡ καθολικὴ του ἐπιστολή.

Γενικῶς, καθὼς εἶδαμε στὴν ἀπάντηση ἐκεῖνη, καὶ στὴν κατὰ συνέχειαν ἀνάγνωση τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ στὸ Μηνολόγιο ὑπάρχει μιὰ ἔντονη, σχεδὸν ἀποκλειστικὴ, προτίμηση στίς ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Στὴν κατὰ συνέχειαν ἀνάγνωση οἱ καθολικὲς ἐπιστολὰς τίθενται ὅλες κατὰ τὶς καθημερινές, ἐνῶ κατὰ τὰ Σαββατοκύριακα, ἀκόμα καὶ τῶν περιόδων ποὺ διαβάζονται οἱ καθολικὲς ἐπιστολὰς, προτιμῶνται οἱ περικοπὲς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Στὸ Μηνολόγιο δὲ ἐπανα-

λαμβάνονται, κατὰ κόρον μάλιστα, οἱ ἴδιες περικοπὲς τοῦ Παύλου καὶ μόνον σὲ ὀκτὼ περιπτώσεις παίρνουν τὴν θέση τους περικοπὲς ἀπὸ τὶς καθολικὲς ἐπιστολὰς, ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἰδικὰ δύο φορὲς ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου (τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου 14 Ἰουνίου καὶ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου 20 Ἰουλίου, ἡ ἴδια μάλιστα περικοπή: Ἰακ. ε' 10-20). Ἄλλες δεκατέσσερις φορὲς λαμβάνονται περικοπὲς ἀπὸ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη μελλοντικὴ ἀναθεώρηση τοῦ συστήματος τῶν περικοπῶν, ποὺ εἶναι μέσα στὸ πρόγραμμα τῆς μελλούσης νὰ συνέλθει ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ εὑρεθεῖ τρόπος νὰ ἀξιοποιηθεῖ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν μὲ τὴν προβολὴ τους στὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν καὶ σημαντικῶν ἑορτῶν τοῦ Μηνολογίου. Ἡ ἀνάγνωσή τους σὲ καθημερινές ἢ σὲ ἐλάχιστες μικρὲς ἑορτὲς ἢ κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν ἀποστολικῶν ἑορτῶν οὐσιαστικὰ ἀπολήγει σὲ παραγκωνισμό τους ἀπὸ τὴν σειρὰ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀπὸ τὸ κήρυγμα. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι γενικότερο θέμα καὶ δυσίατο. Ἡ κραυγαλέα ὅμως περίπτωση τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀπόφαση οἰκουμενικῆς Συνόδου γιὰ νὰ θεραπευθεῖ. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι διηρημένη σὲ ὀκτὼ περικοπὲς, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ ἑπτὰ διαβάζονται ἀπὸ τὴν Τετάρτη τῆς ΛΑ' ἑβδομάδος μέχρι τὴν Πέμπτη τῆς ΛΒ' (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Σάββατο καὶ τὴν ΛΑ' Κυριακὴ) καὶ ἡ ὄγδοη ἀναγινώσκεται ὡς πρώτη ἐπιστολὴ στὴν ἀκολουθία τοῦ εὐχέλαιου. Ἀθόρυβα μπορεῖ νὰ διευθετεῖται τὸ θέμα μὲ ἀπόφαση τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐπιλέγεται μιὰ ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω περικοπὲς τῆς καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης του, ἰδίως ὅταν τελεῖται ἢ ἐπ' ὀνόματί του φερομένη Ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία, καὶ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς νὰ γίνεται ἢ σχετικὴ διδασκαλία. Ἡ μικρὴ αὐτὴ προσαρμογὴ στὰ ἀναγνώσματα δὲν λιμαίνεται τὴν λειτουργικὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ*

Τοῦ πρoσβ. κ. Δημητρίου Βασιλειάδη

Εἶχε βάλει κανόνα στή ζωή του νά καλλιεργή τήν αὐτοσχέδια προσευχή καί ιδιαίτερα νά φροντί-
ζη γιά τήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς μέ τήν ἀδιάλει-
πτη ἐπίκλησι τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ, δηλαδή μέ
τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ.

Ἄλλοτε ἔσκυβε τὸ κεφάλι ὡς τὴν ὥρα τοῦ ὄρ-
θρου. Ἄλλοτε, ὅταν δηλαδή ψαλλόταν ὁ εἰρμός,
γονάτιζε καί σκέπαζε τὸ πρόσωπό του μέ τὰ χέ-
ρια. Ἡ θερμὴ καί εἰλικρινὴς προσευχή, ξεχύνον-
ταν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καθαρῆς του ψυχῆς, ἦταν ἡ
πραγματικὴ αἰτία τῶν διαφόρων ἀσυνήθιστων χει-
ρονομιῶν. Τελειώνοντας τὴν ἀνάγνωσι τῶν κανό-
νων εἰσέρχονταν βιαστικὰ στὸ Ἱερὸ καί βυθίζον-
ταν στήν προσευχὴ μπροστὰ στήν Ἁγία Τράπεζα.

Ὁ ἐπίσκοπος Εὐδόκιμος ἀναφέρει τὴν ἐπόμενη
μαρτυρία: «Κάποια φορὰ ὁ π. Ἰωάννης πλησίασε
τὴν Ἁγία Τράπεζα, γονάτισε καί ἔσκυψε τὸ κεφάλι
ἐπάνω τῆς. Στὰ χέρια του εἶχε ἓνα πλήθος ἀπὸ
σημειώματα μέ τὴν παράκλησι νά μνημονεύσῃ τοὺς
ἀσθενεῖς καί τοὺς κεκοιμημένους». Ἄρα προσευ-
χόταν καί γιά τὴν λογικὴ του ποιμνῆ, καί γιά τοὺς
ἔξω ἀπὸ αὐτήν.

Μέ βási τὴν θερμὴ προσευχὴ γιά τοὺς ἄλλους
καί τελικὰ γιά ὅλους εἶχε τὴν ἔκφρασι τῆς ἀγάπης.
«Τί ὑψηλὸ ἀξίωμα, τιμὴ, εὐτυχία, νά προσεύχεται
κανεὶς γιά τοὺς ἀνθρώπους». Ὅταν προσευχώμεθα
γιά τοὺς ἄλλους, κάτι καλὸ γι' αὐτοὺς ποθοῦμε καί
κάτι καλὸ γι' αὐτοὺς ζητοῦμε.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὄχι μόνο θεολογοῦσε γύρω
ἀπὸ τὴν προσευχὴ, ἀλλὰ καί ὑποδείκνυε πρακτι-
κοὺς τρόπους γιά μιὰ εἰλικρινὴ προσευχὴ. Ἡ πρώ-
τη προϋπόθεσις μιᾶς ἐπιτυχοῦς προσευχῆς εἶναι ἡ
βαθειὰ πίστις. Ἐπανειλημμένως τονίζει τὴν ἀξία
τῆς: «Ἡ πίστις ἀποτελεῖ μέγιστο ἀγαθὸ τῆς ἐπι-
γείου ζωῆς. Αὐτὴ ἐνώνει τὸν ἄνθρωπο μέ τὸν Θεὸ
καί τὸν ἐνισχύει».

δ) Μελετητῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς

«Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλου-
σίως»¹³, συνιστᾷ ὁ μακάριος Παῦλος. Καί ἀφοῦ
γιά τὸν κάθε πιστὸ ἡ μελέτη εἶναι καθήκον, εὐκο-
λα μπορεῖ νά συμπεράνῃ ὁ ποιμὴν πόσο περισσό-
τερο ἐπιβάλλεται στὸν ἴδιο. Αὐτὴ θὰ τὸν φωτίξῃ ἐν

πάσι στήν ἱερά του διακονία. Γιατὶ κατὰ τὸν ἱερὸ
Χρυσόστομο, «μεγίστη ὁδὸς πρὸς τὴν τοῦ καθή-
κοντος εὐρεσιν ἡ μελέτη τῶν θεοπνεύστων Γρα-
φῶν».

Τὴν ἀξία καί τὴν ὠφέλεια τῆς μελέτης τῆς Ἁγ.
Γραφῆς καί τῶν συγραμμάτων τῶν Πατέρων τῆς
Ἐκκλησίας, ἀνακάλυψε παιδιόθεν ὁ ἅγιος πατήρ
Ἰωάννης. «Ταῦτα μελέτα», συνιστᾷ ὁ θεῖος Παῦ-
λος, «ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερᾷ
ἢ ἐν πάσιν»¹⁴.

Στήριγμα γιά τὸν Ἰωάννη (ἐνῶ ἦταν ἀκόμα
σπουδαστῆς καί ἀντιμετώπιζε διαφόρους λογι-
σμοὺς τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδινε πολλὰς ἀ-
φορμές), ἀπετέλεσε σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τὸ Εὐαγ-
γέλιο, ἀπὸ τότε ἰδίως ποὺ ἄρχισε νά διαβάξῃ ἐλεύ-
θερα.

«Γνωρίζεις, εἶπε κάποτε στήν ἡγουμένη Ταῖσια,
τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ κυρίως μ' ἔστρεψε πρὸς τὸν
Θεὸ καί ἐθέρμαινε τὴν καρδιά μου ἀπὸ τὰ παιδι-
κὰ χρόνια στή ἀγάπη πρὸς Αὐτόν; Ἦταν τὸ ἱερὸ
Εὐαγγέλιο. Οἱ γονεῖς μου εἶχαν Εὐαγγέλιο στή
σαβονικὴ καί στήν ρωσικὴ γλῶσσα. Ἀγαποῦσα
πολὺ νά διαβάξω αὐτὸ τὸ θαυμάσιο βιβλίον, ὅταν
ἐρχόμουν σπιτί, κατὰ τὶς διακοπές. Διάβαζα καί
εὐφραίνόμουν μ' αὐτό. Ἐβρισκα τὴν ἀνάγνωσι με-
γάλῃ καί ἀναντικατάστατῃ παρηγορία. Αὐτὸ τὸ
Εὐαγγέλιο εἶχα μαζί μου καί στήν Ἀκαδημία.
Μπορῶ νά πῶ ὅτι ἦταν συνοδοιπόρος τῆς νεότητός
μου, διδάσκαλός μου, χειραγωγὸς καί παρηγορη-
τῆς, μέ τὸν ὁποῖο ἐγὼ ἤμουν ἐνωμένος ἀπὸ τὰ παι-
δικὰ μου χρόνια»¹⁵.

Μάλιστα ὁ δεῦτερος κανόνας ποὺ ἔβαλε στὸν
ἑαυτό του, κατὰ τὸν βιογράφο του καί ὑφηγητὴ
τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως ἱε-
ρομόναχο Μιχαήλ, ἦταν: Νά μελετᾷ καί νά ξανα-
μελετᾷ τὴν Ἁγία Γραφή.

ε) Ἄνθρωπος μυστηριακῆς ζωῆς

Ἦταν ὁμως καί ἄνθρωπος μυστηριακῆς ζωῆς ὁ
ἅγιος Ἰωάννης, καί εἶχε βάλει ὡς ἀρχὴ τῆς ποι-
μαντικῆς διακονίας νά λειτουργῇ κάθε μέρα ἀνελ-
λιπῶς. Τὴν μεγάλη ἀξία τῆς καθημερινῆς τελέσεως
τῆς Θ. Λειτουργίας δὲν τὴν κατανόησε ἀμέσως οὔ-
τε μπόρεσε νά πραγματοποιήσῃ τελείως τὴν εὐλο-
γημένη αὐτὴ ἀπόφασί του. «Τὰ πρώτα ἔτη δὲν τε-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 317 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

λούσα κάθε μέρα την Θ. Λειτουργία, γράφει, και γι' αυτό συχνά άπονούσα πνευματικά... 'Αργότερα άρχισα να κοινωνώ κάθε ημέρα»¹⁶.

Άπό την προσωπική του πείρα γνώριζε τὸ μυστήριο τῆς Ἀγάπης, τὸ μυστήριο τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ὄνειρεύεται μόνο μιὰ καλύτερη ζωὴ, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ τὴν κατορθώσῃ. Περισσότερο ἀπὸ τὸ κάθετι ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐξαγνίζονται οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ἐξομολόγησι καὶ νὰ κοινωνοῦν ἀπὸ τὸ Ποτήριον τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ καταπληκτικὴ ἀντίθεσις μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς καρδιακῆς θέρημης, πού ὁ ἴδιος δοκίμαζε κατὰ τὴν τέλεσι τῆς Θ. Λειτουργίας, καὶ τῆς ψυχρότητος σχεδὸν ὅλων τῶν ἄλλων καὶ τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὴν λειτουργικὴ ἢ ἐκκλησιαστικὴ γενικώτερα ζωὴ, τὸν ἀνάγκαζαν νὰ ὀμιλῇ ὅλο καὶ πιὸ ἐπίμονα καὶ θερμὰ γιὰ τὴν λατρεία. Ἀσφαλῶς καὶ νὰ προσεύχεται θερμότερα.

Ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ ὁ βιογράφος τοῦ ἀρχιεπίσκοπος Βενιαμὶν Φεντοσένκωφ στὸ βιβλίον «Ὁ οὐρανὸς στὴ γῆ», ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἀντλοῦσε ἀπὸ τὴν Θ. Λειτουργία θάρρος καὶ δύναμι¹⁷.

Σὲ μιὰ συζήτησι μὲ ἱερεῖς εἶπε: «Ὁ Κύριος, μὲ τὸν Ὅποιο καθημερινὰ ἐνώνομαι διὰ τῆς Θ. Εὐχαριστίας, μὲ ἐνισχύει. Διαφορετικὰ ἀπὸ πού θὰ μπορούσα νὰ ἀντλήσω δύναμι γιὰ τέτοιους ἀκατάπαντους ἀγῶνες καὶ ἐντατικούς κόπους, μὲ τοὺς ὁποίους προσπαθῶ νὰ ὑπηρετῶ τὴν δόξα τοῦ ὀνόματός Του καὶ τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον μου;»¹⁸.

Ὅχι μόνο ἀπλά, φωτεινὰ βιώματα ἢ οὐράνιες καταστάσεις ἀποκτώνται μὲ τὴν Θ. Λειτουργία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ δύναμις τῆς ζωῆς ἢ ἀκριβέστερα καὶ αὐτὴ ἢ γνήσια, ἢ πραγματικὴ ζωὴ, ὅπως τονίζει ὁ π. Ἰωάννης: «Ἀποθνήσκω, ὅταν δὲν λειτουργῶ»¹⁹. Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο: «Μέσα μας δὲν ἔχουμε τὴν ἀληθινὴν ζωὴ, ἀν προηγουμένως δὲν πλησιάσουμε τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὁ ἐξουσιαστής τῆς ζωῆς παραθέτει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό Του ὡς τροφή καὶ ποτὸ ἐκείνων πού πιστεύουν σ' Αὐτόν. Πλουσιοπάροχα δίνει ζωὴ σ' ἐκείνους πού κοινωνοῦν... "Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχειν ζωὴν αἰώνιον"²⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Ἡ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΤΟΥ

«Ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἡ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου εἰκὼν, ὁ χαρακτήρ τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων, τὸ γνώρισμα τῶν Ἀποστόλων», λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος.

Καὶ ὁ ποιμὴν πού εἶναι μαθητὴς καὶ διάκονος τοῦ Κυρίου ἐπιβάλλεται νὰ ἔχει θερμὴ ἀγάπη γιὰ τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ, πιὸ τρυφερὴ καὶ πιὸ δυνατὴ ἀπ' τὴν ἀγάπη φιλοσόργου μητέρας γιὰ τὰ παιδιά της. Αὐτὴ ἢ ἀγάπη ἐνέπνεε πάντοτε καὶ καθοδηγοῦσε τὸν ἅγιο Ἰωάννη στὸ ἔργο του.

Στὴν Κρονστάνδη εἶχε συγκεντρωθῆ ἓνα μεγάλο πλῆθος ἐξόριστων ἀλητῶν καὶ κάθε κατηγορίας παραστρατημένων μικροαστῶν, τοὺς ὁποίους συχνὰ ὠνόμαζαν «ποσαντοκίμι», δηλαδὴ «φορτώματα». Ἐκεῖ ἔβρισκαν ἄσυλο, στριμωγμένοι ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο μέσα σὶς πιὸ ἐλεεινὲς τρώγλες καὶ μερικὲς φορὲς μέσα σὲ ὀρύγματα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης κατάλαβε ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνήκαν στὸ ποίμνιο, πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, καὶ συνεπῶς ἦταν καὶ γι' αὐτοὺς ὑπεύθυνος ἀπέναντί Του. Δὲν ἔχανε τὸ θάρρος του «γιὰ τὴν ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ λάσπη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων». Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε ὅτι τραυμάτισε τὴν ψυχὴ του ἢ μεγάλη συμπόνια γιὰ τὰ παιδιὰ, πού ἦταν τὰ ἀθῶα θύματα αὐτοῦ τοῦ ἀθλίου περιβάλλοντος καθὼς καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, πού γέννησαν ἓνα τέτοιο περιβάλλον.

Ἡ μέριμνα γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ψυχῶν, ἰδιαίτερα στὴν ἀρχὴ τῆς δραστηριότητάς του καὶ μάλιστα στὸ σκοτεινὸ περιβάλλον τῆς Κρονστάνδικης πενίας, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἔχη ἐπιτυχία, ἐὰν δὲν ἐκδηλώνει ἀπὸ τὰ πρῶτα του βήματα ζωηρὸ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὶς ὑλικὲς ἀνάγκες τῶν πτωχῶν. Αὐτὸ μάλιστα τὸ ἐνδιαφέρον ἔλαβε τέτοιες διαστάσεις καὶ τέτοιο χαρακτήρα, πού πολλοὶ ἄρχισαν νὰ τὸν θεωροῦν παράφρονα καὶ νὰ τὸν ἐχθρεύονται Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐμοίραζε τόσα ἀπὸ τὰ πενιχρά του ἔσοδα, πού γιὰ τὸ σπῆτι δὲν ἔμεναν οὔτε τὰ ἀπαραίτητα χρήματα. Γι' αὐτὸ ὡς καθηγητῆς ἄρχισε νὰ διδάσκη στὸ Γυμνάσιο, τὸ μισθὸ τοῦ ὁ ταμίας δὲν τὸν ἔδινε στὰ χέρια του ἀλλὰ στὰ χέρια τῆς πρεσβυτέρας. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς βιογράφους του δέχονται ὅτι αὐτὸ γινόταν παρὰ τὴ θέλησή του.

(Συνεχίζεται)

13. Κολοσ. γ' 16.

14. Α' Τιμοθ. δ' 15.

15. Ὅρα «Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης», σελ. 23.

16. Αὐτόθι σελ. 33.

17. Αὐτόθι σελ. 34.

18. Αὐτόθι σελ. 77.

19. Αὐτόθι σελ. 78.

20. Αὐτόθι σελ. 54.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Του κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, 'Αναπλ. Καθηγητού του Παν/μίου 'Αθηνών

Πρό τῶν πυλῶν

Δέν εἶναι ἐπειδὴ ὅλος ὁ κόσμος μιλάει γιὰ τὸ 2000 μ.Χ., πού σκέφτηκα νὰ προσθέσω στὸν τίτλο τοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου μας τὸ «πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ 21ου αἰῶνα»*. Πραγματικά, ὅ,τι γίνεται καὶ ὅ,τι γράφεται σὲ μεγάλη συχνότητα φέρουν τίτλους τοῦ τύπου: ἀπενίζοντας τὸν 21ο αἰῶνα, στὸ κατώφλι τοῦ 21ου αἰῶνα, ἐν ὄψει τῆς τρίτης χιλιετίας, πορεία στὴν τρίτη χιλιετία κ.τ.τ. Οἱ πολιτικοὶ ὑπόσχονται ὅτι αὐτοὶ θὰ ὀδηγήσουν τοὺς λαοὺς νὰ «στεριώσουν» τὴ γέφυρα πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα, σὰ νὰ μὴ ξέρουν ὅτι «ἂν δὲν στεριώσει ἄνθρωπος γιοφύρι δὲν στεριώνει» κι ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ μένουν λεκτικὰ σχήματα, ὑποσχέσεις πού δὲν θὰ τηρηθοῦν, κενές ἐλπίδες. Αὐτὲς οἱ ἐκφράσεις πού ἀναφέρθηκαν ἀνάγονται σὲ πνευματικὰ μεγέθη, κι ἂν δὲν δώσεις αἷμα, δὲν λαμβάνεις πνεῦμα.

Ἦδη καὶ στὴ δική μου προσθήκη γίνονται ὑπαιτιγμοὶ σὰν ὁ 21ος αἰῶνας νὰ ἦταν ἓνα οἰκοδόμημα μὲ κλειστές, κατάκλειστες, ἐπτασφράγιστες τὶς πύλες του. «Πρὸ τῶν θυρῶν παρέστηκα... καὶ τῶν... λογισμῶν οὐκ ἀφίσταμαι» (Εὐχὴ Θ' τῆς 'Ακολουθίας τῆς Θ. Μεταλήψεως). Λογισμοὶ μὲ συνέχουν γιὰ τὸ τί νὰ κρύβεται μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλειστὸ οἰκοδόμημα. Τί μὲ περιμένει ἂν μοῦ ἀνοίξουν ἢ ἀνοίξω τὶς πύλες. Φόβοι ἀνάμικτοι μὲ ἐλπίδες μὲ διακατέχουν καὶ θέλω νὰ μάθω τί συμβαίνει καὶ διστάζω νὰ μπῶ. Ἀνάμικτα συναισθήματα περιέργειας καὶ ἀναστολῶν ὀδηγοῦν τὴ διεκκυστίδα τοῦ πόθου μου. Κάτι μοῦ ψιθυρίζει μέσα μου γιὰ βιαστὲς πού ἀρπάζουσι καὶ πάλι δὲν τὸ τολμῶ νὰ σπάσω τὰ κλειθρὰ καὶ νὰ εἰσέλθω. Βρίσκω πιὸ σίγουρη τὴ μέθοδο τῆς ἐορταστικῆς ἀτιμόσφαιρας τῶν Ἰωβηλαίων, τῶν παιανισμῶν καὶ τῶν σαλπύγ-

γων τῶν πανηγύρεων γιὰ νὰ ξεορκίσω τὸ κακὸ ἢ τὸ καλὸ πού κρύβεται ἀπὸ πίσω καὶ νὰ ρίξω τὰ τείχη τῆς Ἱερειοῦς, σὰν κέλευσμα πού ἀναπετάσει τὰς πύλας. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐτοιμάζει πανηγύρια καὶ φιέστες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ 2000 μ.Χ. Μὲ τὸν δικό του τρόπο θ' ἀναφωνήσει ἴσως: «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλα αἰῶνιοι...». Τὴ συνέχεια ὅμως δὲν θὰ τὴν ἀναφωνήσει: «... καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης!» Γιατὶ πολλοὶ συνωθοῦνται στὸ ποιὸς νὰ πρωτομπεῖ καὶ στριμώχνονται πρὸ τῶν πυλῶν. Καὶ δὲν ἀφήνουν θέση γιὰ τὸν βασιλέα τῆς δόξης.

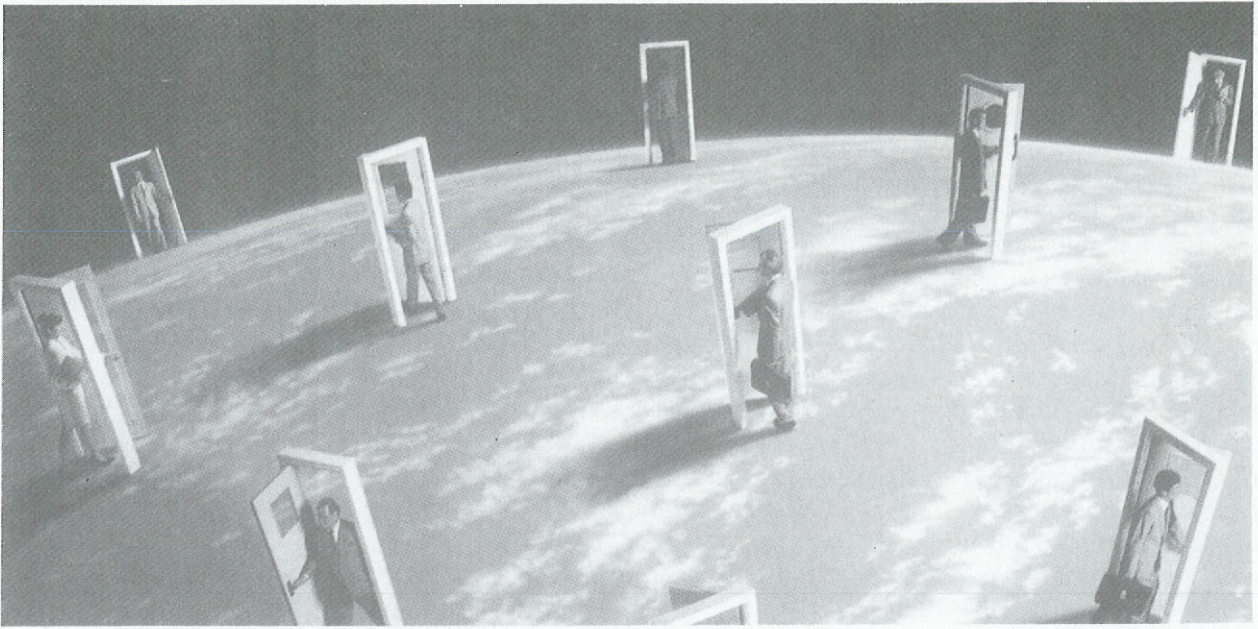
Γιατὶ ὅμως σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ οἱ πύλες; Γιὰ μεγάλα βέβαια οἰκοδομήματα συνηθίζεται ὁ πληθυντικός. Πιθανὸν ὅμως νὰ κρύβεται κι ἄλλο νόημα. Νὰ ὑπάρχουν περισσότερες τῆς μιᾶς κι ὄχι ἀπλῶς ἓνας πληθυντικὸς τῆς μεγαλειότητος. Νὰ ἔχει θέση ἐδῶ αὐτὸ πού ἔλεγε ὁ Ἰησοῦς στοὺς μαθητὲς του: «Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης» ὅτι πλατεία ἢ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἢ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς, ὅτι στενὴ ἢ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἢ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν» (Ματθαίου ζ' 13-14). Καὶ οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν βρίσκουν νὰ προηγεῖται καὶ νὰ ἀκολουθοῦν σ' αὐτήν τὴν φάση τὸν Καλὸν Ποιμένα, ὄχι ἀκόμα ὡς Βασιλέα τῆς Δόξης, ἔτσι ὅπως πορεύεται καὶ ἔπονται ὅλοι αὐτοὶ πού συγκροτοῦν σιγὰ σιγὰ τὴν μίαν ποίμνη ὑπὸ τὸν Ἐνα Ποιμένα καὶ οἰκοδομοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὴν ὅμως ἀκριβῶς τὴ φροντίδα γιὰ τὴ συγκρότηση τῆς Μιᾶς Ποίμνης, τὴν οἰκοδόμησιν τῆς Ἐκκλησίας, πού σύμφωνα μὲ τὴ διαβεβαίωση τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου μας «πῦλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (δὲν θὰ τὴν καταβάλουν) (Ματθαίου ις' 18) συνιστᾷ ἢ Ποιμαντικὴ, συνάμα τέχνη καὶ ἐπιστήμη, τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Ἀπώτερος στόχος αὐτῆς τῆς Διαποιμάνσεως εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἡ σῶα καὶ ἀσφαλὴς ἐπιστροφή στὴν ἀγκάλη τοῦ Θεοῦ Πατέρα ἢ ὅπως πολὺ ὠραία διατυπώνει ἡ εὐχὴ τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ ἀ-

* Δημοσίευση μέρους εἰσηγήσεώς μου στὸ Θεολογικὸ Συνέδριό τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας καὶ Ὠλένης μὲ τίτλο, *Ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ 21ου αἰῶνα*, πού ἐγίνε μὲ πρόσκληση τοῦ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Γερμανοῦ στὴν Ἀμαλιάδα, 22 μὲ 23 Φεβρουαρίου 1997. Ὁλόκληρη ἡ εἰσηγήση μαζί μὲ τὶς συζητήσεις θὰ δημοσιευθεῖ σὲ εἰδικὴ ἐκδόση, ὅπως συνηθίζεται, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ σεβασμιωτάτου. Τὸ κλισὲ προέρχεται ἀπὸ εἰδικὴ ἐκδόση τῆς «Ναυτεμπορικῆς» τὸν Ἰανουάριό τοῦ 1997, σ. 15.

ποστόλου Μάρκου «...ὅπως καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν θεῖαν καὶ ἀπέραντον στοργήν».

Δύο θεμελιώδεις ἔννοιες

Αὐτὴ, λοιπόν, ἡ Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας, πὺν στέκει καὶ ὡς προμετωπίδα τοῦ τίτλου μας, τί μπορεῖ νὰ σημαίνει, τί ἐπιδιώκει; Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἐπιδιώκει τὴν περικύρωση τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας, τὴ συνάξῃ τῆς μέσα στὴ Μεγάλη Ἐκκλησία. Ἡ μικρὴ ἐκκλησία, ὅπως δηλαδὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἱερὰ παράδοση ἢ οἰκογένεια: «καὶ ἡ οἰκία ἐκκλησία ἐστὶ μικρὰ» (ἰ. Χρυσόστομος), καλεῖται ν' ἀνοίχτει στὶς διαστάσεις τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Νὰ καλλιερῶσῃ δηλαδὴ τὴν ἐνότητα, τὴν ἀγιότητα, τὴν καθολικότητα καὶ τὴν ἀποστολικότητα, γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας πὺν θὰ τὴν κάνουν ν' ἀναπτυχθῇ σὲ ὄλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς καὶ νὰ βρεῖ τὸ στίγμα τῆς καὶ νὰ γίνῃ θεολογικὸς τόπος, κατοικητήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Παράλληλα καλεῖται νὰ γίνῃ τόπος καρποφορίας τῆς Ἀγάπης, γι' αὐτὸ ὁ γάμος ὀνομάζεται καὶ «μυστήριον ἀγάπης», μιᾶς ἀγάπης πὺν γίνεταὶ τελειότερη καθημερινά.

Αὐτὲς οἱ δύο θεμελιώδεις ἔννοιες μιᾶς Θεολογίας τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας ὡς μικρῆς ἐκκλησίας καὶ ὡς μυστηρίου ἀγάπης τροχοδρομοῦν μιὰ Ποιμαντικὴ τοῦ Γάμου καὶ τῆς Οἰκογενείας, ἢ ὁποῖα θὰ βοηθήσῃ αὐτὰ τὰ δύο μεγέθη νὰ γίνουν αὐτὸ πὺν στὴν οὐσία τους εἶναι με τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς ἐνέργειες Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Τὸ ὄν τῆς Ἐκκλησίας γίνεται δέον ὄχι μόνον ὡς ὀφει-

λή, ὡς χρέος, ὡς πρέπει ἀλλ' ὡς ἀνάγκη· δεῖ δέ. Ἡ ὄντολογία τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας εἶναι δυναμικὴ, ἐνεργητικὴ ὄντολογία. Θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι βαθειὰ ἀνθρώπινη ἀνάγκη καὶ πόθος ἐν πολλοῖς ἀκόρεστος, καὶ κραυγὴ ἐκ βαθέων ἔτσι ὅπως ὁ ποιητὴς τὸ συνέλαβε καὶ ἐξέφρασε ἀναφωνώντας: «ἀγάπη ποῦ' ναι ἢ ἐκκλησιά σου, βαρέθηκα πὰ στὰ μετόχια» (Γ. Σεφέρης).

Ὅλ' αὐτὰ, ἴσως, εἶναι πολὺ ὠραῖα, θὰ ἔλεγα ἰδανικὰ, ὅπως μιὰ σχέση μακρόπνοης συζυγικῆς πιστότητας (65 χρόνων) σὰν τοῦ Βασίλη καὶ τῆς Ἄννας, πὺν μᾶς ἐδειξαν τὸ περασμένο Σάββατο στὴν ἐκπομπὴ «ἐν λευκῷ» τῆς ET-1 (ἐκπομπὴ τῆς Ἄννας Παναγιωταρέα). Ἡ δημοσιογράφος ρώτησε:

— «Μιὰ τέτοια σχέση (σὰν τοῦ Βασίλη καὶ τῆς συντρόφου του) θὰ μπορούσατε νὰ τὴν φαντασθεῖτε; Θὰ ἦταν ἰδανικὴ γιὰ σᾶς;».

Μία ἀπὸ τὶς νεαρὲς πὺν παρευρίσκονταν ἀπάντησε: «Γιὰ ὄλο τὸν κόσμον εἶναι ἰδανικὴ αὐτὴ ἢ σχέση. Τὸ κακὸ μὲ τὴν ἐποχὴ μας εἶναι ὅτι εἶναι μιὰ ἐποχὴ ἐγωιστικὴ. Τὰ στάνταρ πὺν βάνει ὁ καθένας εἶναι περίεργα. Ἔχουμε ἀποπροσανατολισεῖ ἐντελῶς. Αὐτὸ πὺν ζητοῦμε εἶναι νὰ εἴμαστε σὲ ἔξαρση, νὰ ἐρχόμαστε ἀπὸ πάνω, νὰ περνοῦμε καλὰ καὶ ξεχνόμε πράγματα οὐσίας, ν' ἀγαποῦμε πράγματα οὐσίας, ν' ἀγαποῦμε τὴν ψυχὴ τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ ὑποχωροῦμε. Ὅλ' αὐτὰ τὰ ξεχνόμε καὶ αὐτὸ πὺν ἔχει περισσότερη σημασία πὰ εἶναι “ἐμεῖς”, νὰ περνοῦμε καλὰ ἐμεῖς καὶ νὰ ἔχουμε τὸ πάνω χέρι ἐμεῖς, καὶ πάντα ἐμεῖς, δυστυχῶς πάντα

ἐμεῖς. Αὐτὰ εἶναι τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Ὁ φόβος, ὁ μέγας φόβος εἶναι πού σε κάνει νὰ θέλεις νὰ ἔχεις πάντα τὸ πάνω χέρι. Ἐνῆνευα ἀσφάλεια καὶ φόβος».

Αὐθόρητα μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ μία φράση τοῦ Μ. Βασιλείου πού εἶχα χρησιμοποιήσει πρὶν εἰκοσιπέντε χρόνια στὴ διατριβή μου γιὰ τὴν «Ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλονύμφων» καὶ μοῦ τὴν θύμισε κάποιος ἀπὸ σὰς πού εἶχε τὴν καλοσύνη ν' ἀπαντήσει στὸ ἐρωτηματολόγιο. Ἡ φράση αὐτὴ πηγαινέει περιφρημα στὸ στόμα τῆς νεαρῆς κοπέλας τῆς ἐκπομπῆς καὶ τὴν ἐκφράζει νομίζω ἀπόλυτα ἢ καλύτερα θὰ ἔλεγα ταιριάζει στὸ στόμα ὁποιασδήποτε νεαρῆς πού θὰ ἄκουγε αὐτὰ πού εἶπε ἐκεῖνη. Ἐκφράζει μιὰ ἀπορία ἴσως, ὄχι τόσο ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀγάπης ὅσο ὡς πρὸς τὸν τρόπο πού μπορεῖ νὰ κατορθωθεῖ. «Ὅτι μὲν γὰρ χρῆ ἀγαπᾶν ἀκηρόαμεν, πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθεῖ μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν» (PG 31,2080).

Μὲ ὄλ' αὐτὰ θέλω νὰ τονίσω, ὅτι οἱ δύο ἐνονοιοες πού ἢ ὀρθόδοξη Θεολογία δίνει πιδ πάνω, στοιχειοθετοῦν γενικὲς γραμμὲς κατευθύνσεως καὶ σήματα πορείας γιὰ τὸν δρόμο πού βαδίζουν στὸν γάμο τους δύο νεώτεροι ἢ μεγαλύτεροι στὴν ἡλικία ἀνθρωποι, ὡστε ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητῆς «ὦμο τὸν ὦμο οἱ δυὸ μαζί ν' ἀντέχουνε τὸ βάρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα» (Ὁδ. Ἐλύτης). Αὐτὰ τὰ μελλούμενα εἶναι πού ἀνησυχοῦν, τὸ μέλλον γενέσθαι. Ἄν οἱ ὑπολογισμοί μου εἶναι καλοὶ μένουν ἀπὸ τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου μας χίλιες περίπου ἡμέρες (καὶ νύχτες) μέχρι τὴν ἀνατολή τοῦ 2000 μ.Χ. (1041 ἡμέρες).

Πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα

Εἰς τί θὰ συνίσταται μία Ποιμαντικὴ τοῦ Γάμου καὶ τῆς Οἰκογένειας πού σκοπεύει στὸ μέλλον; Πού δὲν θὰ διαχειρίζεται ἀπλῶς τρέχοντα θέματα καὶ προβλήματα πού καλεῖται ἄμεσα νὰ ἐπιλύσει; Συνήθως διεκπεραιώνουμε ζητήματα πρῶτης ἀνάγκης. Λειτουργοῦμε ὡς Σταθμοὶ Α' ἢ καὶ τελευταίων βοθητιῶν! Κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε στὸ μεταξὺ γιὰτὶ μετὰ δὲν ξέρουμε τί θὰ προκίψει. Ὅπως ὅπως βολεύουμε καταστάσεις. Βλέποντας καὶ κάνοντας ἢ κάνοντας καὶ βλέποντας. Κινούμεθα δηλαδὴ στὸ τελείως βραχυπρόθεσμο. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖο. Νὰ λύνεις προβλήματα καθημερινά.

Παράλληλα ὅμως ἀπαιτοῦνται καὶ πιδ μακροπρόθεσμοι σχεδιασμοὶ ἢ καὶ μεσοπρόθεσμοι. Γιὰ κάτι τέτοιο ὅμως χρειάζεται νὰ γνωρίζουμε πῶς προδιαγράφεται τὸ μέλλον. Τί μᾶς λένε οἱ ειδικοί; Πρὸς τὰ πού πάει ὁ γάμος; Ποιὰ θὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ καὶ τὰ προβλήματα τῆς οἰκογένειας

στὰ προσεχῆ πέντε, δέκα ἢ καὶ εἴκοσι χρόνια; Κατοπτεύοντας καὶ συλλέγοντας πληροφορίες θὰ μποροῦμε νὰ κατασκευάσουμε διάφορα σενάρια γιὰ τὴν ἐξέλιξή τους. Τὰ ὁποῖα σενάρια παρ' ὄλη τὴν παγκοσμιοποίηση τῶν φαινομένων δὲν μπορεῖ νὰ ἐξελιχθοῦν τὸ ἴδιο παντοῦ.

Ἄπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἀναπτύσσεται ἢ ἀποψη ὅτι οἱ ἀνθρωποι ἔχουν δικαίωμα στὸ μέλλον. Θέλουν καὶ ἀπαιτοῦν νὰ γνωρίσουν πῶς διαγράφεται τὸ μέλλον τους, ἢ ἐργασία τους, δηλαδὴ, ἢ ἀσφάλειά τους, ἢ περιθάλψη τους, ἢ ψυχαγωγία τους, ἢ ὑγεία καὶ τὸ περιβάλλον. Τὸ δικαίωμα στὸ μέλλον θεμελιώνει καὶ τὴν ἀπαίτηση γιὰ ἓνα σχέδιο ζωῆς συγκεκριμένο, ὄχι μόνο τῶν παιδιῶν ἀλλὰ καὶ τῶν γονιῶν κοντὰ τους ἢ μακριὰ τους καὶ πόσο μποροῦν νὰ ἐλπίζουν στὴν πραγματοποίησή του.

Ἡ νεαρὴ τῆς ἐκπομπῆς μίλησε γιὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ τὰ διακρίνουμε γιὰ νὰ χαράξουμε τὴ γραμμὴ μας πλεύσεως, μᾶς καὶ ἢ Ἐκκλησία εἶναι κι αὐτὴ μία ναὺς νοητὴ, ἓνα καράβι καλοτάξιδο. Καὶ τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν θὰ παρατηροῦμε καὶ λίθους πρέπει νὰ βροῦμε πάνω στοὺς ὁποίους θὰ στηριχτοῦμε καὶ θὰ στηρίζουμε τὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατοπτεύοντας τὸ χῶρο τῆς Ἀθήνας λυπήθηκε πού εἶδε κατείδωλον τὴν πόλη. Διέκρινε ὅμως στὸν βωμὸ τὸν ἀφιερωμένο «τῷ ἀγνώστῳ θεῷ» τὸ λιθαράκι ἐκεῖνο πάνω στὸ ὁποῖο ἦταν δυνατό νὰ στηρίξει τὸ κήρυγμά του. Καὶ μεις ὀφείλομε νὰ βροῦμε στηρίγματα. Μόνος ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος δὲν φθάνει. Ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἐνσάρκωση δὲν ἀρκοῦσε —στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπέλεξε νὰ ἐνανθρωπήσει— μόνος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ χρειάζόταν καὶ ἢ σάρκα τῆς Παναγίας. Ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, χρειάζεται ὅμως καὶ τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ εἶναι ἀκρογωνιαίος λίθος, μόνο μ' αὐτὸν δὲν ὑψώνεται ἢ οἰκοδομῆ. Ἄπαιτεῖται λοιπὸν ἐγρήγορη καὶ νήψη ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας νὰ διαλέγεται μὲ τὸ ἐκάστοτε παρὸν καὶ διακρίνοντας τὸ μέλλον νὰ στηρίξει σωστὰ τὴ δράση τῆς στὸ σῆμερα. Ἡ Θεολογία τῆς δὲν μπορεῖ νὰ συγκροτεῖται ἐρήμην τῶν ἀνθρωπίνων καταστάσεων καὶ νὰ μὴν περνάει στὴ ζωὴ.

Ἐνα ἐρώτημα πού συνήθως τίθεται εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο: «Στὸ τέλος τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἢ Ἐκκλησία μπορεῖ, ἄραγε, νὰ δίνει ἀκόμη ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα τῶν συγχρόνων κοινωπιῶν»; Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἔχει τεθεῖ τὸ ἐρώτημα ἐξυπακούει ἓνα «ὄχι». Ἐγὼ ὅμως θὰ ἀντιρωτοῦσα: «γιατί ὄχι»; Βεβαίως, καὶ μπορεῖ! Ἄρχει νὰ ἀπαντᾶ στὰ ἐρωτήματα τοῦ σῆμερα καὶ τοῦ αὔριο καὶ ὄχι μόνο τοῦ χθές...

(Συνεχίζεται)

Η «ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ» ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1331-1797)*

Τοῦ Πρεσβ. κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Ὁ Π. Χιώτης⁷⁸ ἀποκαλύπτει μὲ τὰ παρακάτω λόγια τῆς ἄστατη ζωῆ τους:

«Αἴτιον ἐγένετο εἰς τοιαύτας χρηματολογίας τὰ ὑπέρογκα χρέη τῶν ἀποστελλομένων προβλεπτῶν καὶ ἀκολούθων αὐτοῖς. Ἐπὶ μεγάλῳ τόκῳ ἐν τῶν ἐν Βενετία τοκογλύφων οἱ ἐρχόμενοι εἰς τὰς νήσους προβλεπταὶ ἐδανειζόντο, ὅπως ποιῶνται ἀργυρὰ σκευὴ καὶ ἄλλα χρεώδη τῆς οἰκίας. Συνάμα δὲ ἐλάμβανον κεφάλαια ἐκ τραπεζιτῶν ἐπὶ ἐλάσσονι τόκῳ, ὅπως κυκλοφορήσωσιν ἐπὶ μείζονι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς νήσοις ἐλαιοθηκευτὰς καὶ σταφιδοθήκας. Ἐξ ἄλλου μέρους βιοῦντες πολυτελῶς καὶ τρυφῶντες μὲ γεύματα, διασκεδάσεις, χοροὺς, συνανασιτροφὰς ἠναγκάζοντο πλείονα νὰ δαπανῶσι ἢ ὅσα ἐμισθοῦντο τακτικῶς. Ἴνα λοιπὸν ἐξοφλήσωσι ὅλα τὰ δάνεια ταῦτα καὶ ἐξαρκέσωσι εἰς τὰς πολυτελεῖς δαπάνας, συνεχῶρον τὴν ὄπλοφοριὰν ἀδρῶς φιλοδωροῦμενοι. Ἐδίδον τὴν δημοσίαν δύναμιν πρὸς χρῆσιν τῶν προεχόντων, ὅτε συνήγον οὗτοι τὸ εἰσόδημα παρὰ τῶν ἀγροληπτῶν καὶ ἐνοικιαστῶν. Ἀνείχοντο τοὺς συνεχεῖς φόνους πληρωνόμενοι μὲ αἶμα. Συνεφώνουν χρηματικὰς δόσεις πρὸς ἀτιμωρησίαν τοῦ ἐγκλήματος ἀρχόντων καὶ ὑποδεεστέρων των. Ἐπώλουν τὴν δικαιοσύνην, κατεκράτουν τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων καὶ παρεκίνουν εἰς τὸ ἐγκλημα. Ἴνα δὲ ἀπαλλάξωσι τῆς δικαστικῆς καταδιώξεως ἄρχοντας ὑπαιτίους φόνων, συνηκούοντο μετ' αὐτῶν ὅπως οὗτοι εὐρόντες πρόσωπα ἀθῶα καὶ ὅλως ἀπαρέγκλητα τοῦ φόνου, ἐπιρροίωσιν αὐτοῖς τὸ βῆρος καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ἐγκλήματος. Τοσοῦτον δὲ ἐκ τῶν τοιούτων κερδῶν ἐπλουτίζοντο οἱ προβλεπταί, ὥστε κατὰ τὸν σοφὸν Σοράντσον ὑπελογίζοντο τὰ ἐπὶ διετίαν κέρδη τῶν προβλεπτῶν, τοὺς μὲν ἐν Ζακύνθῳ, εἰς δουκάτα 20.000 χιλιάδες, τοῦ δὲ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἰς 12.000 χιλιάδες καὶ τοῦ ἐν Κερκύρα εἰς 70.000 χιλιάδες. Τὸ προστύχιον τοῦ Προβλεπτοῦ (τοκογλυφία) κατήντησεν εἰς φανεράν ἀτιμωρησίαν... Οἱ ὀλίγοι στρατιῶται καὶ οἱ φύλα-

κες οἱ ἐγγῶριοι οἱ ἄλλως καὶ Μαρκουλίνοι καλοῦμενοι, εὐτελέστατα ἐμισθοῦντο».

Ἄς ἐπανέλθουμε ὁμως στὴν διαβίωση τοῦ Ὁρθόδοξου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λευκάδας τὴν κρίσιμη αὐτὴ περίοδο τῆς λατινικῆς ἐξουσίας.

Ἐνότητα στὰ δύο δόγματα ἐπιχειροῦσαν πεισματικὰ νὰ πετύχουν οἱ κατακτητές, ὥστε μέσα ἀπὸ αὐτὴ νὰ ἔλθει ἡ συρρίκνωση καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἡ ἐθνικὴ αἰχμαλωσία. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ αὐτὴ ἡ ἐπιδίωξη τῶν λατίνων «ἀπαράδεκτος καὶ καταπιεστικὴ (ἦταν) ἡ συμπεριφορὰ τῶν κατακτητῶν ἐναντι τῶν Ὁρθόδοξων⁷⁹. Οἱ λατῖνοι ἀνυποχώρητα ἐργαζόταν γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὑποταγὴ, ἢ ὅποια — ὅπως πίστευαν — θὰ ἄνοιγε τὸν δρόμο τῆς σίγουρης πᾶ ἐθνικῆς ὑποταγῆς. «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὁμως ὑποταγὴ στὴ Ρώμη σήμαινε ἀπώλεια καὶ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τῆς χώρας⁸⁰. Γιαντὸ ὁ λαὸς θεωροῦσε μιὰ τέτοια ὑποταγὴ ὄχι μόνον ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀποστασία, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικὴ προδοσία⁸¹.

Πολὺ εὐστοχα, ἀναφερόμενος στὴν τύχη τῶν Ὁρθόδοξων Ἐπισκόπων κατὰ τὴν Φραγκοκρατία ὁ καθηγητὴς Γεράσιμος Κονιδάρης⁸², θὰ παρατηρήσει⁸³: «διότι μετὰ ταῦτα, δηλαδὴ κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα (ἀπὸ τοῦ 1204 καὶ ἐφεξῆς), αἱ κυρίως Ἑλληνικαὶ χώραι περιέρχονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Φράγκων κατακτητῶν, οἱ δὲ Ἱεράρχαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπομακρύνονται ἐκ τῶν ἐδρῶν αὐτῶν διὰ νὰ ἀποθάνουν ἐν τῇ ἐξορίᾳ». Καὶ ὁ ἱστορικὸς Ἀρχιμ. Βασίλειος Στεφανίδης⁸⁴ λέγει, ὅτι: «ἐν ταῖς χώραις ταύταις κατὰ τὸ πλείστον διωρίζοντο Λατῖνοι Ἐπίσκοποι ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐξηρτάτο ὁ Ὁρθόδοξος κληρὸς».

Πάντως θὰ ἐπιμείνουν οἱ κατακτητές στὸν λόγο γιὰ ἐνότητα τῶν Ὁρθόδοξων μὲ τοὺς λατίνους. Μιὰ ἐνότητα δίχως ὑπόσταση, βαρῦτητα καὶ καθαρότητα. «Διαταγὴ τοῦ δόγη τῆς Βενετίας πρὸς τὰς ἐν Κερκύρα ἀρχὰς καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς λίαν διαφωτιστικῶν ἐν προκειμένῳ ἐνδιαφέρει ἡ ἀδιάλειπτος ἔνωση τῶν δύο δο-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 315 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα σήμερα

Τοῦ κ. ΚΟΣΜΑ ἱερομονάχου καὶ καντηλανάφτη
Ἱερὰ Μονὴ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Θεριστοῦ

Ὅλοι μάθαμε στὰ σχολεῖα γιὰ τὶς ἀποικίες τῶν ἀρχαίων προγόνων μας στὴ νότιο Ἰταλία καὶ στὴ Σικελία. Ὁ πατέρας τῆς τραγωδίας, ὁ Αἰσχύλος, ἄφησε τὴν τελευταία πνοή του στὸ Γέλα τῆς Σικελίας καὶ ὁ πατέρας τῆς Ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος, πέθανε στοὺς Θουρίους, λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸν Τάραντα. Ὁ Πλάτων ἀργότερα, «ὄτε ἤμην νέος» ὅπως ἔγραψε στὰ γεράματά του, διάλεξε τὶς Συρακοῦσες γιὰ νὰ πραγματώσῃ τὰ πολιτικά του ὁράματα. Καὶ σήμερα ἀκόμη σώζονται καὶ θαυμάζονται οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τὸ θέατρο τοῦ Ταυρομενίου.

Ὡς Νεοέλληνες, ὅμως, διαπράξαμε ὀλέθριο σφάλμα γιὰτὶ δὲν ἀσχοληθήκαμε μὲ τὸν χριστιανικὸ ἑλληνισμό τῆς περιοχῆς. Γιὰ πέντε περίπου αἰῶνες ἡ Μ. Ἑλλάδα ὑπήγετο ἀμέσως στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἀνέδειξε πλῆθος ὁσίων καὶ ὁμολογητῶν καὶ ἀντέταξε σθεναρὴ ἄμυνα στὸ βίαιο ἐκλατινισμό ἐπὶ αἰῶνες. Μνημονεύουμε ἀπλῶς ἐδῶ τὴν περίπτωση δύο μεγάλων ὁμολογητῶν μετὰ τὸ Σχίσμα, τὸν ὁσιο Βαρθολομαῖο

καὶ τὸν ὁσιο Λουκά οἱ ὁποῖοι διασώθηκαν θαυματουργικὰ ἀπὸ τὶς φλόγες ποὺ ἀναψαν οἱ λατίνοι τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἤλεγχαν γιὰ τὶς καινοτομίες τους. Ἡ βαθμιαία ἀποξένωση ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη Ἀνατολή, ἡ παρακμὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἐκδίωξη τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ὁ ἐπιτεινόμενος ἔλεγχος στὸν ὀρθόδοξο μοναχισμό καὶ ὁ ἐν γένει ἐκλατινισμὸς ἔθασαν ἓνα ὀλόκληρο πνευματικὸ πολιτισμὸ. Στὸν Ἱέρακα τοῦ γνωστοῦ μας Βαβλαῆ ἀντικατέστησε τὸ ὀρθόδοξο Τυπικὸ μὲ τὸ λατινικὸ ὁ πρῶν Ἁγιορείτης Ἀθανάσιος Χαλκεόπουλος, στὰ 1480, ἐνῶ στὸ κεφαλοχώρι τῶν σημερινῶν ἑλληνοφῶνων χωριῶν, στὴ Βούα, τὸ ἀντικατέστησε ὁ ἀρμενοκύπριος ἐπίσκοπος Ἰούλιος Σταυριανὸς στὰ 1572.

Κι ἐνῶ ὅλα ἔδειχναν ὅτι ἡ «Βυζαντινὴ» Μεγάλῃ Ἑλλάδα ἀποτελοῦσε μόνον ὑπόθεση τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μουσεῖο τοῦ παρελθόντος, ἀγιορεῖτες μοναχοὶ ἐγκατεστάθηκαν στὸ ἐρειπωμένο μοναστήρι τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Θερι-

γμάτων' εἰς οἵανδήποτε περίπτωσιν, θέλει πάντοτε εἶναι ὑπόχρεος αὐτὸς ὁ Γραικικὸς κληρὸς μετὰ τοῦ Πρωτοπαπᾶ αὐτοῦ νὰ ἐνοῦται μετὰ τοῦ Δυτικοῦ, ἀμφοτέρωθεν δὲ νὰ συνέρχονται... ἐπειδὴ εἶναι ἀμετάρρεπτος καὶ ὀριστικὴ θέλησις τῆς ἐξουσίας, ὡς εἰς ἄλλους χρόνους διεδηλώθη, ἐπ' οὐδενὶ συμβάματι νὰ διαχωρίζονται τὰ δύο δόγματα»⁸⁵.

Ἡ ὅλη αὐτὴ ὀμιχλώδης κατάσταση, ἡ ὁποία συχνά γινόταν ἀνυπόφορα θυελλώδης καὶ ἐπικίνδυνη γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, κράτησε μέχρι τὸ 1797. Τότε, ποὺ παρέδωσε ἡ «Γαληνότατη Ἐνετικὴ πολιτεία» τὰ κλειδιά τῆς ἐξουσίας⁸⁶ τῆς Λευκάδας στοὺς «φωτισμένους» κήρυκες τῶν «νέων ἐπαναστατικῶν ιδεῶν»⁸⁷, οἱ ὁποῖοι ἄγγιξαν τὴν ἐλπίδα τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς μέσα ἀπὸ τὴν ἀνταριασμένη ἀπόγνωση τῆς σπαρασσόμενης, ἰδεολογικὰ καὶ κοινωνικοπολιτικὰ, Δύσης.

Ταυτόχρονα ὅμως θέλησαν νὰ μεταγγίσουν τὸ μονοδιάστατο ὑλιστικὸ πνεῦμα τοῦ Γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ μέσα στὴν Ἑλληνορθόδοξη παράδοσή μας, μὲ πόθο νὰ διασαλεύσουν τὰ πνευμα-

τικὰ θεμέλια τῆς ἑλλ νικῆς κοινωνίας⁸⁸, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσουν σταθερὰ μέσα ἀπὸ μιὰ πολυδύναμη αἰχμαλωσία στὸν ξενόδοῦλο ἐκδυτικισμό καὶ τὴν πνευματικὴ - ἠθικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ συρρίκνωση. (Τέλος)

78. Παν. Χιώτη, Ἱστορικά..., τ. Γ', σελ. 423-424..

79. πρβλ. Ἱστορία νεότερη καὶ σύγχρονη, Γ' Λυκείου, ἐκδ. 1983, σελ. 43.

80. π. Νικ. Ἰωαννίδη, Ἰωσήφ Βρυνένσιος, σελ. 36.

81. Κ. Γιαννακόπουλου, Βυζαντινὴ Ἀνατολή καὶ Λατινικὴ Δύσις, Ἀθήνα 1966, σ. 159.

82. Γεω. Κονιδάρη, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τ. Α' 1954-60, σελ. 88.

83. πρβλ. π. Γεωσ. Ζαμπέλη, Ἱεροὶ Ναοὶ Εἰσοδίων καὶ Εὐαγγελιστρίας Λευκάδας, Λευκάδα 1991.

84. Ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδη, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, ἐκδ. 1948, σελ. 445.

85. Ἀρχιμ. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Ἡ ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως ἀξία τῆς μισθριακῆς ἐπικοινωνίας ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ἐπὶ Λατινοκρατίας καὶ Ἐνετοκρατίας, σελ. 9.

86. πρβλ. π. Γεωσ. Ζαμπέλη, Ὁ Μητροπολίτης Λευκάδας καὶ Ἁγίας Μαύρας Παρθένιος Β' Κονιδάρης (1799-1817), περιόδ. «Παράδοση», Ἀπρ. - Ἰούν. 93, Τεύχ. 2 (6) σελ. 152-175.

87. Κων. Γ. Μαχαρᾶ, Λευκάς, Ἀθήνα 1958.

88. π. Γεω. Ζαμπέλη, Πτυχῆς ἀπὸ τὴν παιδευτικὴ ἀγωνία τοῦ ἸΘ' αἰῶνα στὴ Λευκάδα, ἀνέκδοτη ἐργασία.

στοῦ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1994. Μὲ βάση τὴ Μονή, ἱερομόναχος αὐτῆς τελεῖ σποραδικὰ Λειτουργίες στὶς πόλεις Μεσσήνη, Καταντάρο τῆς Καλαβρίας καθὼς καὶ στὴ Μεσσήνη, Κατάνη τῆς ἀνατολικῆς Σικελίας ὅπου διαμένουν πολλοὶ φοιτητές μας, μόνιμα ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες καὶ ἄλλοι ὁμόδοξοι ἄλλοεθνεῖς. Πρόσφατα στὸ ἐλληνόφωνο χωριὸ τοῦ Γαλλιτσιανοῦ παρεχώρησε τοποθεσία ὀνομαζομένη «Παναγία τῆς Ἑλλάδος» γιὰ τὴν ἀνέγερση ναοῦ. Αὐτὸς ὡς μετόχι θὰ ὑπάγεται στὸ μοναστήρι τοῦ Θεριστοῦ τὸ ὁποῖο ἐκ τῶν πραγμάτων, κατέστη κέντρο ἀναφορᾶς τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

* * *

Τὴν Ἱστορία πρέπει νὰ τὴ μελετοῦμε. Συνεχῶς. Λαοὶ χωρὶς μνήμη εἶναι καταδικασμένοι νὰ ἐξαφανισθοῦν μέσα στὴ σύγχρονη καταναλωτικὴ καὶ τηλεοπτικὴ ἰσοπέδωση. Γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε τὸ παρὸν πρέπει νὰ σπουδάζουμε τὸ παρελθόν. Αὐτό, ὅμως, δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε αἰχμάλωτοι τοῦ χρόνου. Ἡ γνώση τοῦ παρελθόντος εἶναι ἀναγκαῖα ἀφετηρία, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ. Ἄν δὲν ἐπικοινωνήσουμε μὲ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο, τότε ἡ παρουσία μας ἐδῶ μοιάζει μὲ ἀρχαιολογικὴ περιπλάνηση. Γιὰ μᾶς ὁ τόπος αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἀνάμνηση, ἓνα ἀπέραντο μουσεῖο, γιὰτὶ μουσεῖο εἶναι ἡ ληξιαρχικὴ πράξη θανάτου ἐνὸς πολιτισμοῦ.

Ἡ καθ' ὅλα ἀξιεπαινη ἀρχαιοελληνικὴ σκέψη δὲν ἔχει τὴν ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ ὁποῖος ξέρει νὰ «κινεῖ» τὴν Ἱστορία καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ Μέλλον. Ἐτσι δίπλα στ' ἁγιασμένα ἐρείπια τῶν ἀειμνήστων προγόνων μας ἀποθέσαμε εὐλαβικὰ σύγχρονες εἰκόνες ποὺ φιλοτέχνησαν οἱ ἁγιογράφοι μας. Τὸ λιβάνι χαϊδεύει τοὺς τοίχους καὶ εἰσέρχεται μέσα στὶς σχισμές τους. Ὁ τόπος ἐμπνέει συνεχῶς γιὰ νέες δημιουργίες. Δὲν εἶναι νεκροταφεῖο. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐξαίσιο, ἀπέραντο καὶ πλούσιο ναρκοπέδιο τῆς Ἱστορίας ποὺ ἐπιφυλάσσει στὸν προσκυνητῆ, κι ὄχι στὸν τουρίστα, εὐχάριστες ἐκπλήξεις: Κοντὰ στὶς σπασμένες κολῶνες ἀρχαίου ναοῦ π.χ. ψηλαφοῦμε μιὰ μισοσβησμένη τοιχογραφία. Προσπαθοῦμε ν' ἀνάψουμε κεριὰ σὲ κάθε χάλασμα καὶ σὲ κάθε σπήλαιο τῶν προγόνων μας «ὦν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Ὅλα γιὰ μᾶς εἶναι παλιὰ κι ὅλα εἶναι καινούργια κι ἐπίκαιρα, ἀφοῦ τὰ ζωογονεῖ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴν πολὺχρονη πνευματικὴ του περιπέτεια

ὁ Ἑλληνισμὸς ἐμεγαλοῦργησε ὅταν ἀνοίχθηκε, ὅταν διαλέχθηκε μ' ἄλλους λαοὺς καὶ πολιτισμούς. Πρέπει πάντοτε νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει τὸ σημαντικὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξαν οἱ ἀποικίες, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν οἰκουμενικότητα τῆς ὀρθοδόξου αὐτοκρατορίας ἡ ὁποία ἐφώτισε πλῆθος ἐθνοτήτων. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὴν πνευματικότητα τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ πιστεύουμε ὅτι τὸ οἰκουμενικὸ εἶναι ἀληθινὸ καὶ τὸ ἀληθινὸ εἶναι οἰκουμενικὸ.

Ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάδα μὲ τὸ πλούσιο παρελθόν της, μὲ τὴ σύγχρονη ὀρθόδοξη παρουσία, μὲ τὶς καταστάσεις καὶ τὶς δυνατότητες ποὺ παρέχει ἡ Pax Euroρα, μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ἓνα ἀνοικτὸ καὶ διαρκὲς βῆμα ἀπ' ὅπου, χωρὶς ἐθνικιστικὲς ὑστερίες καὶ φανατισμούς, μποροῦμε νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ συζητοῦμε συνεχῶς καὶ νὰ δημιουργοῦμε συνεχῶς, γιὰτὶ «κάθε ἀληθινὴ ἱστορία εἶναι μιὰ σύγχρονη ἱστορία».

*Μεθοδίου Γ. Φούγια (Μητροπ. Πισιδίας,
πρ. Ἀρχιεπ. Θυατείρων καὶ Μεγ. Βρεταννίας)*

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
*στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων,
μελέτη ἱστορικὴ καὶ δογματικὴ*
Ἀθήνα 1997, σχῆμα 14Χ21 ἐκατ., σσ. 256.

Ὁ πολυγραφότατος συγγραφέας προσφέρει μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ – ποὺ ἀποτελεῖ μετάφραση ἀπὸ τὴν ἀναθεωρημένη ἔκδοση στὴν ἀγγλική – μιὰ πλήρη ἐκθεση τῆς Χριστολογίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως τὴν ἀποδέχονται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὁ Ρωμαιοκαθολικισμὸς καὶ οἱ «Oriental Orthodox Churches» («Ἀνατολικὲς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες»). Ἐπίσης γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἐν προκειμένῳ θέσεις ἀρκετῶν πατριαρχῶν καὶ πατέρων, ἐνῶ παρατίθενται στὸ πρωτότυπο «τόμοι πίστεως» «ὄροι», «δηλώσεις», «ἐκθέσεις», «σύμβολα» κ.λπ. συνόδων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. Τὸ περιεχόμενον τεκμηριώνεται ἀπὸ πλουσιώτατη βιβλιογραφία. Τὸ εὔρετήριον πολὺ ὑποβοηθητικόν. Τὸ ἐξώφυλλο κοσμεῖ εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σὲ κέντημα μὲ μεταξωτὴ καὶ ἀργυρῆ - ἐπίχρυση κλωστή (τοῦ ἔτους 1325).

ΗΜΕΡΟΔΕΙΚΤΗΣ ΤΟΙΧΟΥ - 1998

Κυκλοφορεῖ ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου ὁ νέος ἡμεροδείκτης τοίχου, ἔτους 1998, μὲ πλαῖσιο τὸ ὁποῖο ὀραῖζει ἐγχρωμὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐνθρόνου, ἔργο τοῦ Ἑμμ. Τζᾶνε (1664).

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ*

Του κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ι. ΨΑΡΙΩΤΗ, γεωπόνου

Και ένας ένθουσιασμός κατακλύζει την ψυχή του. Σάν κι εκείνη όπου όμολογεί, αργότερα, ό μακαριστός Γέρων Σωφρόνιος: «Ό ένθουσιασμός εκ της άνεξιγνιάστου σοφίας του Θεού κατέκλυσε την ψυχήν μου... και έγέννησεν έν έμοι την δίψαν να μετάσχω του μεγάλου δημιουργικού Έργου του Ποιητού»¹⁸. Ό όποιος, σχετικά με την προαναφερθείσα φράση (της Θ. Λειτουργίας) «ό εκ του μη όντος...» διατυπώνει: «Είναι άπαράδεκτος ή ιδέα ότι το άτομον του ύδρογόνου¹⁹ άποτελεί το πρωταρχικόν όντως όν... έλάβωμεν την πληροφοριάν περι ένός ιδιαίτερας τάξεως Είναι... Είναι άδύνατον δι' ιδίων δυνάμεων να φανερώσωμεν μετ' άξιопιστίας τον βαθύ χαρακτήρα του Είναι τούτου... Και εις τό έρώτημα: «Τί έστι τό Είναι;» έλάβωμεν την άπάντησιν: «Έγώ είμι ό Ών». Ούχι «τί», αλλά «τίς». Και αυτός ό «τίς» έρχεται σέ κοινωνία ζώσαν και αισθητήν με τον άγιο Νεκτάριον. Ό Όποιος τον άξιώνει να ιερουργεί, με την δύναμη του Άγίου Πνεύματος: «ικάνωσόν με τή δυνάμει του Άγιου σου Πνεύματος, ιερουργήσαι τό άγιον και άχραντόν σου σώμα και τό τίμιον αίμα»²¹. Ένώ, νωρίτερα στόν κήπο είχε παρακολουθήσει τά βιολογικά στάδια του σίτου πούδωσε τον «καρπόν» του και τή βλάστηση της άμπελου πούφτιαξε τους «βότρυες» της. Οί όποιοι καρποί (κόκκοι, ρόγες) ύπέστησαν άπ' ανθρώπινα χέρια μεταποιητικές έπεξεργασίες, μέχρις ότου προσφερθεί σάν άρτος (τό άλεύρι) και σάν άνάμα (ό μούστος). Για να ποιηθούν, ύστερα άπό την ανθρώπινη επέμβαση, σέ «τίμιον σώμα» και σέ «τίμιον αίμα» άπό τό Άγιον Πνεύμα. Δώρα του άγίου Νεκταρίου πρός τον Δημιουργό, άπό τίς δωρεές Του (τό πράσινο) πρός τον άνθρωπο (και πρός τον άγιο Νεκτάριο). Γι' αυτό λίγο πιό προστά, άπό την (τόν) «έπίκληση - καθγιασμοδ» έκφώνως άνεφώνει: «Τά σά εκ των σών...».

* Άλλωστε, με επίγνωση (με καθαρή την μαρτυρία της συνειδήσεως) παρακάλεσε: «ποίησον ήμάς άξιους γενέσθαι του προσφέρειν σοι δεήσεις και ίκεσίας και θυσίας άναιμάτους»²² «άξιώσον προσενεχθήναι σοι ύπ' έμοϋ του άμαρτωλου και άνάξιου δούλου σου τά δώρα ταύτα»²³, «ικάνωσον ήμάς προσενεγκείν σοι δώρα τε και θυσίας»²⁴.

Αυτά τά δώρα και αυτή τή θυσία προσφέρεται (και) άπό τον άγιο εις τον Κύριον, ό Όποιος, ως παντοδύναμος, με τό δημιουργικό πρόσταγμα Του, μιá φορά για πάντα διέταξε, έξ άρχής της Δημιουργίας Του να άνανεώνεται και να ζωοποιείται τό σύμπαν (και μέρος αυτού, τό πράσινο). Γι' αυτό και ή Μητέρα Έκκλησία, σάν ένα άπό τά πρώτα αίτήματα,

σέ κάθε Άκολουθία, είναι: «Υπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου...». Άν και ειδικά στήν έννοια - όρο σύμπαν συμπεριλαμβάνεται και τό πράσινο) μετά άπό τό προαναφερθέν αίτημα αναφέρεται «ύπέρ εύκρασίας άέρων, εύφορίας των καρπών της γής...». Όσες (άλήθεια πόσες πολλές φορές) έφτανε σ' αυτά τά αίτήματα, άνάμεσα σ' άμέτρητα άστρα, ή στα άναρίθμητα ζώα, θά σκεπτόταν και τον άπειράριθμο κόσμο των φυτών. Και τότε με άδιάπτωτη ένάργεια, άπ' αυτή την ιδιόμορφη διαύγεια νοημάτων, όμολογούσε: «Συ γάρ μόνος, Κύριε ό Θεός ήμών, δεσπόζεις των έπουρανίων και των έπιγειών»²⁵.

Συγχρόνως, με την όμολογία εύχαριστούσε για την άπόκτηση (και μέρους) της άληθείας περι την Δημιουργία, γι' αυτό και εύγνωμονέστερα εύχαριστούσε, μόλις παρακαλούσε: «πρός τό συμφέρον πλήρωσον, χορηγών ήμίν έν τώ παρόντι αιώνι την επίγνωσιν της σής άληθείας»²⁶.

Ύστερα άπό αυτή τή σύντομη σκιαγράφηση, άναλογίζεται ό καθένας μας τή χαρά του άγίου άπό τίς χάρες του πρασίνου. Την άγαλλίαση άπό την κατανόηση (μέρους της εικόνας) του «θεικού Δημιουργού γραμμική με τό θεικό δάκτυλο»²⁷. Την ίκανοποίηση της συνεχώς αύξανόμενης άγαπητικής σχέσεως του πρός τό πράσινο. Την άπόλαυση εκ της άναφαινομένης σ' αυτόν, και μιás άλλης (νέας) έρμηνευτικής διαστάσεως των όρων - έννοιών κάθε λέξεως ή φράσεως του κειμένου της Θ. Λειτουργίας, όπου υπεισέρχεται και ό παράγων περιβάλλον (ό θαυμαστός κόσμος της Δημιουργίας).

Σάν επίλογο αυτής της ισχνής και σύντομης διαδρομής σπδ κείμενο της Θ. Λειτουργίας δανειζόμαστε φράσεις του άγίου «Όποιος πλουτίζει εις Θεόν έγινε "καθ' όμοίωσιν Θεού"... Μακάριος άνθρωπος, γιατί κατέκτησε τον πλούτον της χάρης»²⁸. (Τέλος)

18. Άρχιμανδρίτης Σωφρόνιος (Σαχάρωφ): «Όφόμεθα τον Θεόν καθώς έστι» Έκδ. Ί. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Άγγλιας, 1993 σ. 237.

19. Πολλοί ισχυρίζονται ότι «έν άρχή» ήτο τό άτομο του ύδρογόνου και έξ αυτού δια της πορείας της εξέλιξεως, μετά πάροδον δισεκατομμυρίων έτών, ένεφανίσθη τό σύμπαν.

20. Άρχιμ. Σωφρόνιος, ό.π., σ. 311.

21. Εύχή του Χερβουβικου Ύμνου.

22. Εύχή των πιστών Α'.

23. Εύχή του Χερουβικου Ύμνου.

24. Εύχή της Προσομοιδής.

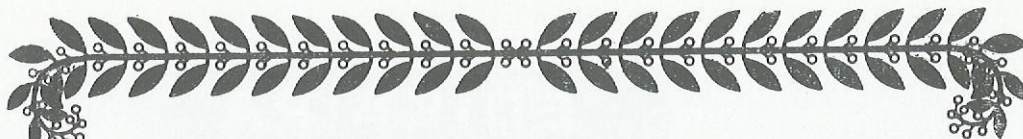
25. Εύχή του Χερουβικου Ύμνου.

26. Εύχή Άντιφώνου Γ'.

27. «Γνώθι σαυτόν», σ. 33.

28. «Γνώθι σαυτόν».

* Συνέχεια άπό τή σελ. 319 του ύπ' άρ. 17 τεύχους.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κ. Γ. Παπαδημητρακόπουλου
ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ...ΤΗΛΕΚΡΑΤΙΑΣ

Φαινόμενο κοινωνικής, πνευματικής και επικοινωνιακής δραστηριότητας αποτελεί ο συγγραφέας, διευθυντής εντύπων και εκδότης Κ. Γ. Παπαδημητρακόπουλος στην έφρησυχασμένη εποχή μας.

Πρόκειται για άνθρωπο που έχει το πάθος, αλλά και την τόλμη να λέει, να γράφει και να έπισημαίνει στους ανθρώπους αυτά που συμβαίνουν στους καιρούς μας. Μά και κείνα που διαισθάνεται από γνώση και έμπειρία ότι πρόκειται να ακολουθήσουν στους μελλοντικούς καιρούς!...

Και καταρχήν ο σ. εκδίδει το θαυμάσιο περιοδικό «Τὰ Κρίνα» επί σειρά ετών, το οποίο άπευθύνεται κυρίως προς τους νέους. Θίγει – με νεύρο και ρεαλισμό – θέματα κάρια, έπειγοντα και ζωντανά, που άγγίζουν την ψυχή της νεολαίας. Τόσο πολύ μάλιστα, ώστε να έχει μεγάλη άπήχηση και κυκλοφορία. Και να διαμορφώνει άπόψεις και γνώμες, που πραγματικά – σε ιστορικά και πνευματικά πλαίσια – κατευθύνουν τη νεότητα σε σωστούς προσανατολισμούς και άσφαλτα συμπεράσματα. Αύτoς είναι μάλιστα και ο λόγος που το περιοδικό έχει άποσπάσει την έπίσημη εύλογία της Έρεάς Συνόδου, την έγκριση του Ύπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και τόν έπαινο του Συλλόγου Έλλήνων Λογοτεχνών.

Όστόσο πιο άποφασιστική και έντυπωσιακή δραστηριότητα του σ. είναι εκείνη της συγγραφής, έκδοσης και κυκλοφορίας ξεχωριστών βιβλίων του. Τά όποια καλύπτουν ένα πλήθος από καυτά, συγκεκριμένα θέματα. Και πραγματοποιούν επανειλημμένες εκδόσεις.

Περισσότερα από πενήντα βιβλία, με περιεχόμενο και τίτλους σημαντικούς, είναι ή συγγραφική αύτη συγκομιδή. Βιβλία τά όποια έμβαθύνουν και προβληματίζουν σε όλο το φάσμα της καθημερινής ζωής. Της επικοινωνιακής διαλεκτικής, της έντιμης ενημέρωσης και της δεοντολογίας.

Άπ' αύτό το πλήθος βιβλίων και τίτλων κρατώ στα χέρια μου δύο: το «Πρός την Κοινωνία των Πληροφοριών» και το «Στήν εποχή της ...Τηλεκρατίας». Βιβλία σημαντικά, με περιεχόμενο κάριο, που άφορούν άμεσα τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, το μέλλον του και αύτη άκόμα την ύπαρξή του, καθώς εισέρχεται στην τρίτη χιλιετία.

Είναι άμειλικτα τά έρωτήματα και οι ένστάσεις που δημιουργούνται γύρω από τά Μέσα «Μαζικής». Ένημέρωσης. Κυριαρχούν όσημέραι και έπεκτείνονται. Έπιβάλλονται έτσιθελικά σ' όλο τόν επικοινωνιακό κόσμο με την παντοδυναμία τους. Άφου κατευθύνουν τις μάζες, έλέγχουν όλες τις επικοινωνίες και θέτουν όρους του παιχνιδιού της ζωής σ' όλο τόν πλανήτη. Άκόμα σχεδιάζουν το έπόμενο βήμα πολέμου ή ειρήνης σε πολλά έθνη.

Γιά όλα αυτά ο Κ. Γ. Παπαδημητρακόπουλος κάνει μία θαρραλέα άνατομία στα δύο βιβλία του. Χρησιμοποιεί πλούσιο γνωστικό ύλικό. Και δίνει τη ρεαλιστική όψη προσώπων, πραγμάτων και γεγονότων με σαφήνεια και έντιμότητα όχι συνηθισμένη. Και με τόν τρόπο αύτό άνοίγει την αύλαία εύθύνης στο κάθε μέλος της σύγχρονης «Έπικοινωνιακής Κοινωνίας», δηλαδή στόν καθένα μας, και τo καλεί να πάρει τις άποφάσεις του μπροστά στο φαινόμενο αύτό, όπως γράφει και ο Άλβιν Τόφφλερ.

Άλλωστε, όλοι πρέπει να γνωρίζουμε πως κανένα «Μέσο» ή μηχανήμα τελικά δέν μπορεί να άντικαταστήσει την ψυχή του ανθρώπου. Αύτη θά πάρει τις πρέπουσες άποφάσεις και θά ρυθμίσει στάσεις και συμπεριφορές για να άντιμετωπίσει την πλημμυρίδα της πληροφοριακής καταίγιδας. Να άντισταθεί δηλαδή στην ίσοπέδωση. Και να κερδίσει το παιχνίδι της συμμαχίας του με τά «Μέσα», αλλά και τη σωτηρία του διαμέσου αυτών.

Στέφανου Συμ. Παπαδόπουλου
ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

Θλίψη και παράπονο, μαζί με νοσταλγία όμως μεγαλείου, γεμίζουν την ψυχή του κάθε Ρωμιού, όταν διαβάξει σήμερα και μαθαίνει τόσο άνάγλυφα, για τόν Έλληνισμό και τη Ρωμιοσύνη, που άνθισαν και άκτινοβόλησαν «εις πάσαν την γήν», κατά το διάβα της Ιστορίας.

Ένα τέτοιο μικρό άπόσπασμα ενός βιβλίου – «Όδοπορικού Μικράς Άσίας» είναι και το έξαιρετικό πόνημα του Στέφανου Παπαδόπουλου στις εκδόσεις «Έπέκταση».

Πρόκειται για μία άναλυτική, καλογραμμένη περιγραφή ενός ταξιδιού στα βάθη της Άνατολής, που μεταφέρει με ένάργεια τόν άναγνώστη σε ύπαρκτούς, σημερινούς τόπους. Που είναι όμως γεμάτοι από λαμπερούς πολιτισμούς, σχήματα, έρεΐπια, μύθους, ιστορία και λάμψη άλλοτινών καιρών.

Ό έμπειρος συγγραφέας έχει την ικανότητα, παρατηρώντας και περιγράφοντας με άριστουργηματικό τρόπο, να δίνει σπάνιες και έντυπωσιακές εικόνες άπ' αυτά που βλέπει. Και να κάνει έτσι τόν άναγνώστη να καθηλώνεται στις σελίδες του βιβλίου με άπληστία και ήδονη περιέργειας. Είναι ένα σύντομο, ταξιδιωτικό άριστούργημα που μεταφέρει σε άλλους, ξεχωριστούς κόσμους, ξεκουράζοντας τόν συντριμμένο και άνήσυχο σημερινό άνθρωπο, μέσα στόν πλούτο της νοσταλγίας και της όμορφιάς.

Το βιβλίο συνοδεύεται και από έγχρωμες, θαυμάσιες φωτογραφίες, που συμπληρώνουν αύτό το σύντομο ταξίδι προς τη Λίμνη Βάν της Μικράς Άσίας, τo τόσο πραγματικό, μά και τόσο φανταστικό.

Φς

Επιτέλους, άς!...

Η χρήση ναρκωτικών σχετίζεται και με άλλα προβλήματα, εκτός από την άμεση επίδραση στην υγεία και στην προσδοκώμενη διάρκεια ζωής. Παρακάτω θα αναφερθούν μόνο τα πιο προφανή ή σημαντικά προβλήματα. Ο κίνδυνος αυτοκτονίας αυξάνεται με κάθε μορφή εξάρτησης από ναρκωτικά.

Οι δείκτες αυτοκτονιών στους αλκοολικούς είναι αυξημένοι με συντελεστή 12-75%. Η αύξηση είναι μικρότερη απ' ό,τι σε άλλες μορφές εξάρτησης, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκτονιών νέων που σχετίζονται με την εισπνοή πτητικών διαλυτών.

Κατά την τελευταία είκοσαετία, τα σχετικά με την όδικη κυκλοφορία προβλήματα που όφειλονται στην χρήση οίνοπνευματωδών, θεωρήθηκαν ως πρωταρχικής σημασίας μεταξύ των κοινωνικών προβλημάτων και των προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με την χρήση οίνοπνευματωδών. Τα παραπτώματα των μεθυσμένων οδηγών έχουν αυξηθεί σημαντικά, αν και στις στατιστικές δεν αντανακλάται μόνον η αύξηση της επιπτώσεως αλλά και οι μεταβολές που επήλθαν στην έπιβολή των νόμων. Άξιοσημείωτο είναι το εύρημα ότι παρατηρείται διεθνώς μία τάση προς μεγαλύτερη και ταχύτερη αύξηση των θανατηφόρων σε σχέση με τα μη θανατηφόρα άτυχηματα που όφειλονται στην κατανάλωση οίνοπνευματωδών. Η επίδραση των άλλων ναρκωτικών στη συχνότητα των άτυχημάτων δεν είναι εξίσου καλά τεκμηριωμένη, έπειδή οι δοκιμασίες και ο όμαδικός έλεγχος γίνονται δυσκολότερα και στοιχίζουν περισσότερο. Οι δείκτες άτυχημάτων για τους γνωστούς χρήστες ναρκωτικών — όλων των ειδών, συμπεριλαμβανομένης και της καννάβης — δείχνουν αύξηση κατά 20%-60%.

— Περιττεύει, νομίζουμε, ή παράθεση και άλλων στοιχείων. Έπιτέλους άς ένστερνωσθούμε τα λόγια της Έκκλησίας κι άς ύπερασπισθούμε τη ζωή!

Έγερτήριο εϋθύνης!

Έγερτήριο εϋθύνης για τις υγιείς κοινωνικές δυνάμεις του τόπου, άποτέλεσε ή τελετή θεμε-

λιώσεως του Κέντρου Νεότητος που πραγματοποιήθηκε από τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Φθιώτιδος κ. Νικόλαο σε οικόπεδο που παραχώρησε ο Δήμος Λαμίας, παρουσία των τοπικών άρχών και πολλού κόσμου.

Γράφει χαρακτηριστικά μεταξύ άλλων ο Τοπικός Τύπος:

«Για τον Σεβασμιώτατο κ. Νικόλαο ή τελετή αυτή ήταν το έπιστέγασμα της κοινωνικής του προσφοράς στο νομό, καθώς συμπληρώθηκε έννας χρόνος από τον έρχομό του στη Φθιώτιδα. Για το Δήμο Λαμίας που άγκάλιασε από την πρώτη στιγμή την πρωτοβουλία του Μητροπολίτη, συνέχεια μιάς πολιτικής που έχει ως κέντρο της τον άνθρωπο και τα μεγάλα προβλήματα της νεολαίας».

«Ένα έργο ιερό άρχίζει» ήταν τα πρώτα λόγια του Σεβασμιωτάτου κ. Νικολάου, στην τελετή θεμελιώσεως του Κέντρου Νεότητος.

«Με τη συνεργασία του Δήμου Λαμίας δημιουργούμε μια ζεστή άγκαλιά για τη νεολαία μας. Δεν ζούμε με την ψευδαίσθηση ότι με την κατασκευή του Κέντρου όλα τα προβλήματα που αντιμετώπιζει ή νεολαία θα λυθούν. Πιστεύουμε όμως ότι θα δημιουργήσουμε προϋποθέσεις πνευματικής διεξόδου των παιδιών μας που βρίσκονται εν μέσω παγίδων».

Και προσέθεσε: «Ξεκινάμε μια προσπάθεια που θα άγκαλιάσει όλα τα ένδιαφέροντα της νεολαίας του τόπου μας. Θεμελιώσαμε το κτίριο και προχωρούμε με τη χάρη του Θεού και τη συμπαράσταση του εύσεβους ποιμνίου μας».

Ο Σεβασμιώτατος κ. Νικόλαος κάνοντας έκκληση σ' όλους τους φορείς και τους άπλους πολίτες για οικονομική βοήθεια προκειμένου να κατασκευαστεί το Κέντρο Νεότητος, έίπε ότι το ένδιαφέρον για τη νεολαία μας θα πρέπει να το δείχνουμε όχι μόνο στα λόγια αλλά και με πράξεις.

Άπό την πλευρά του ο Δήμαρχος Λαμίας έδήλωσε ότι ή τελετή θεμελιώσεως του Κέντρου Νεότητος είναι μία άπόδειξη της άριστης συνεργασίας που ύπάρχει μεταξύ του Δήμου και της Έκκλησίας σε όλους τους τομείς.

M. Μελ.